...ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

40-дэхи жэлээ гарана

...УРЯАД ҮНЭН

...Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

...097) | 1963 оной февралиин 12, вторник | Сэн 2 мүнгэн

...Р-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭИ ДЕПУТАДТА ДЭБЖҮҮЛЭГДЭҺЭН КАНДИДАДУУД БҮРИДХЭЛДЭ АБТАБА

...ЫРЕМПИЛОВА.

А. У. ХАХАЛОВ.

Т. Е. СИНЦОВА.

Н. С. БИРЮКОВ.

К. Л. БАРЬЯДАЕВ.

...айкальска һунгуулиин 784-дэхи округ

...Степанович Бирюков РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абтаба

...а 784-дэхи һун... ...гой окружной ...үүлэгшэ нүхэр ...апов ээлжээтэ ...хэ зуураа, ма... ...алшад РСФСР-... ...оведэй депутад... ...р Николай Сте-панович Бирюковые нэгэн дуугаар дэбжүүлһэн байна гэжэ мэдээсэбэ. Мүн Н. С. Бирюков РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта Забайкальска 784-дэхи округто һунгагдахаар зүбшөөлөө үгөө гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Энэ мэдээсэлые тус комиссиин заседанида хабаадагшад, олониитын эмхи зургаануудай, ажалшадай бүлгэмүүдэй түлөөлэгшэд, комиссиин гэшүүд угаа баяртайгаар угтаба.

...Верховно Соведтэ һунгаха һунгуулиин окружной комиссиин тогтоолһоо

...Верховно Со... ...һунгалта тухай ...дахи статьягай ...уулиин окруж... ...гэжэ тогтообо: ...совхозуудай ... управлениин ...зой хүдэлмэри... ...лба хаагшадай, ...до ашалга-буул... ...адай хүдэлмэ... ...ерно-техническэ ...эд болон алба хаагшадай хамтын суглаануудаар дэбжүүлэгдэһэн, 1917 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэ городто ажаһуудаг, КПСС-эй гэшүүн, КПСС-эй Буряадай обкомой хоёрдохи секретарь, промышленна үйлэдбэриин талаар КПСС-эй обкомой бюрогой түрүүлэгшэ **Николай Степанович Бирюковые** РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Забайкальска 784-дэхи һунгуулиин округто һунгагдахынь тулада РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

«РСФСР-эй Верховно Соведэй һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 58-дахи статьягай үндэһөөр депутадта кандидат Николай Степанович Бирюковые РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Забайкальска 784-дэхи һунгуулиин округто һунгагдахынь тулада һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

...аан-Үдын һунгуулиин 782-дохи округ

...сия Егоровна Синцова РСФСР-эй Верховно ...дэй депутадта кандидацаар бүридхэлдэ абтаба

...ной февралиин ...ын һунгуулиин ...жной комиссиин ... Заседани дээ... ...омиссиин түрүү... Жалсабон үгэ ... округой ажал... ...й Верховно Со... ...а кандидадаар Таисия Егоровна Синцовае өөһэдынгөө суглаанууд дээрэ дэбжүүлһэн байна гэжэ мэдээсэбэ. Тиигээд РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта Улаан-Үдын һунгуулиин 782-дохи округто һунгагдахаар өөрынгөө зүбшөөл нүхэр Т. Е. Синцова үгөө гэбэ.

Түрүүлэгшэ Д. Д. Жалсабоной мэдээсэлые комиссиин заседани дээрэ байлсаһан олониитын эмхи зургаануудай, ажалшадай бүлгэмүүдэй түлөөлэгшэд, окружной комиссиин гэшүүд баяртайгаар угтаба.

...Верховно Соведтэ һунгаха һунгуулиин окружной комиссиин тогтоолһоо

...Верховно Совед... ...алта тухай дү... ...й статьягай үн... ...иин окружной ...оһониинь: ...анциин дэргэ... ...погой хүдэлмэ... ...енерно-техниче... ...эгшэдэй болон ...ай, Буряадай ...вай нэрэмжэтэ ...ститудай багшанар болон студентнэрэй суглаануудаар дэбжүүлэгдэһэн, 1926 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэ городто ажаһуудаг, партийнабэшэ, Улаан-Үдэ станциин вагонно деподо автотормозуудые заһабаридаг слесарь **Таисия Егоровна Синцовае** РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Улаан-Үдын һунгуулиин 782-дохи округто һунгагдахынь тулада РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 58-дахи статьягай үндэһөөр депутадта кандидат Таисия Егоровна Синцовае РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Улаан-Үдын һунгуулиин 782-дохи округто һунгагдахынь тулада һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

...тябрьска һунгуулиин 783-дахи округ

...ин Лаврентьевич Барьядаев РСФСР-эй Верховно ...дэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абтаба

...родто байгша ...7-до Октябрь... ...783-дахи окру... ...комиссиин зүб... ...үнгэрөө. Энэ ...окружной ко... ...эгшэ нүхэр ... Октябрьска ...дахи округой ажалшадай зүгһөө РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар Константин Лаврентьевич Барьядаевай нэгэн дуугаар дэбжүүлэгдэһэн тухай мэдүүлбэ. РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта Октябрьска һунгуулиин 783-дахи округто һунгагдахаар өөрынгөө зүбшөөл нүхэр К. Л. Барьядаев үгөө гэжэ тэрэ хэлэбэ. Нүхэр Хадаханэйн энэ мэдээсэлые комиссиин заседанида байлсагшад — олониитын эмхи зургаанудай, ажалшадай бүлгэмүүдэй түлөөлэгшэд, комиссиин гэшүүд бултадаа баяр баясхалантайгаар угтаба.

...Верховно Соведтэ һунгаха һунгуулиин окружной комиссиин тогтоолһоо

...Верховно Со... ...һунгалта тухай ...и статьягай ...улиин окруж... ...тогтооһониинь: ...мяха-консер... ...й хүдэлмэри... ...рно-техническэ ...дэй болон алба хаагшадай; Мухар-Шэбэрэй колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Суулгын совхозой хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай хамтын суглаанууд дээрэ дэбжүүлэгдэһэн, 1917 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэ городто ажаһуудаг, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ **Константин Лаврентьевич Барьядаевые** РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Октябрьска һунгуулиин 783-дахи округто һунгагдахынь тулада РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 58-дахи статьягай үндэһөөр депутадта кандидат Константин Лаврентьевич Барьядаевые РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Октябрьска һунгуулиин 783-дахи округто һунгагдахынь тулада һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

Хяагтын һунгуулиин 785-дахи округ

Гомбо-Цырен Гончиковна Цыремпилова РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абтаба

РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Хяагтын һунгуулиин 785-дахи округһоо нүхэр Цыремпилова Гомбо-Цырен Гончиковнае депутадта кандидадаар дэбжүүлхэ тухай һунгуулиин окружной комиссида ороод байһан протоколнуудтай болон һунгуулиин тус округто һунгагдахаар тэрээнэй зүбшөөлөө үгэһэн тухайнь мэдүүлгэтэй танилсаад, нүхэр Гомбо-Цырен Гончиковна Цыремпилова «РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 49, 50, 51, 52, 53 болон 54-дэхи статьянуудһаа ямаршье хазагайруултагүйгөөр депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдээ гэжэ һунгуулиин Окружной комисси тодоруулба.

РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгуулиин окружной комиссиин тогтоолһоо

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 55-дахи статьягай үндэһөөр һунгуулиин Окружной комиссиин тогтооһониинь:

Боргойн сомоной Соведэй «Коммунизм» колхозой, Санагын сомоной Соведэй «Коммунизм» колхозой колхознигуудай, Зэдын колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Боргойн совхозой хүдэлмэришэд болсн алба хаагшадай хамтын суглаануудаар дэбжүүлэгдэһэн, 1930 ондо түрэһэн, Зэдын аймагай Боргойн сомоной Соведэй Инзагата гэжэ тосхондо ажаһуудаг, партийнабэшэ, «Коммунизм» колхозой хонишон **Гомбо-Цырен Гончиковна Цыремпиловае** РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Хяагтын һунгуулиин 785-дахи округто һунгагдахынь тулада РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 58-дахи статьягай үндэһөөр депутадта кандидат Гомбо-Цырен Цыремпиловае РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Хяагтын һунгуулиин 785-дахи округто һунгагдахынь тулада һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

Прибайкальска һунгуулиин 786-дахи округ

Александр Уладаевич Хахалов РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абтаба

Кабанск тосхондо Прибайкальска һунгуулиин 786-дахи Окружной комиссиин заседани боложо, Окружной комиссиин түрүүлэгшэ Г. В. Власов үгэ хэлэбэ. Тиихэдээ Прибайкальска һунгуулиин 786-дахи округто РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар нүхэр Александр Уладаевич Хахалов дэбжүүлэгдэһэн байна гэжэ мэдээсээ. Тиигээд РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар 786-дахи Прибайкальска һунгуулиин округоор һунгагдаха тухай өөрынгөө зүбшөөл нүхэр А. У. Хахалов үгөө гэжэ дуулгахадань, комиссиин заседани дээрэ байлсаһан олониитын эмхи зургаанудай, ажалшадай бүлгэмүүдэй түлөөлэгшэд, окружной комиссиин гэшүүд энэ мэдээсэлыень тон ханангяар хүлеэн абаа.

РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгуулиин окружной комиссиин тогтоолһоо

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 55-дахи статьягай үндэһөөр һунгуулиин окружной комиссиин тогтооһониинь:

Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай, Баргажанай колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управлениин Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай хамтын суглаагаар дэбжүүлэгдэһэн, 1909 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэ городто ажаһуудаг, КПСС-эй гэшүүн, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр **Александр Уладаевич Хахаловые** РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Прибайкальска һунгуулиин 786-дахи округто һунгагдахынь тулада РСФСР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абаха.

«РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха һунгалта тухай дүримэй» 58-дахи статьягай үндэһөөр депутадта кандидат нүхэр Александр Уладаевич Хахаловые РСФСР-эй Верховно Соведтэ һунгаха Прибайкальска һунгуулиин 786-дахи округто һунгагдахынь тулада һунгуулиин бюллетеньдэ оруулха.

СССР-эй Агаарай гражданска флодой хүдэлмэрилэгшэдтэ

СССР-эй Агаарай гражданска флодой 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, гражданска авиациин болон авиационно промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдые Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет амаршална, мэндые хүргэнэ.

Советскэ Союзай агаарай транспорт олон миллион совет хүнүүдэй зам харилсаа хангаха таарамжатай зохид арга һүүлэй жэлнүүдтэ боложо үгэһэн байна. Социалис промышленностиие болон хүдөө ажахые, наука болон соёл культурые, хэлхеэ холбоо болон элүүрые хамгаалгые хүгжөөлгын аша туһада зорюулагдан гражданска авиаци үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Дотоодын болон уласхоорондын авиационно замууд бүри олон болоо.

Эсэгэ орондоо бүтээгдэһэн эрхим һайн реактивна болон турбовинтнэ самолёдуудаар аэрофлодой хангагданхай, мэргэжэл ехэтэй лётчигууд, инженернүүд, технигүүд, авиационно бусад мэргэжэлтэд болон командирнуудтай байһанайнь ашаар агаарай транспорт иимэ түргэнөөр хүгжэнэ.

КПСС-эй ЦК болон Советскэ правительство хадаа авиационно техникые шудалалгада, пассажирнуудые бүри болбосон ёһоор хангалгада шэнэ амжалта туйлахыень СССР-эй Агаарай гражданска флодой хүдэлмэрилэгшэдтэ хүсэхэ зуураа авиационно транспортаар пассажирнуудые олоор шэрэдэг болохо тухай КПСС-эй XXII съездын табиһан зорилгые тэдэнэр нэрэтэй солотойгоор дүүргэжэ, манай орондо коммунизм байгуулха хэрэгтэ эрхим туһа нэмэри оруулха гэжэ этигэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

КПСС-эй Центральна Комитет. **СССР-эй Министрнүүдэй Совет.**

СССР-эй Агаарай гражданска флот Ленинэй орденоор шагнагдаба

СССР-эй Агаарай гражданска флодой байгуулагдаһаар 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, авиационно техникые шудалалгада, ороной арадай ажахые хангалгада туйлаһан амжалтануудыень тэмдэглэн, СССР-эй Агаарай гражданска флодые Ленинэй орденоор шагнаха гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1963 оной февралиин 9-дэ Указ гаргаа.

(ТАСС).

ДУНДА АЗИИН ЭКОНОМИЧЕСКА РАЙОН

ТАШКЕНТ, февралиин 9. (ТАСС). Дунда Азиин экономическа районой Арадай ажахын соведэй 1-дэхи тогтоолдо мүнөөдэр гар табигдаа.

—Тус документ шэнэ органой байгууламжые тодорхойлон найруулһан байна гээд совнархозой түрүүлэгшэ С. И. Кадышев мэдээсэв. Дунда Азиин совнархозой байгууламжа КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэринүүдээр арадай ажахын үмэнэ табигдаһан зорилгонуудаар тодорхойлогдонхой, тиигээд Дунда Азиин республикануудта заншал болоһон хани барисаанда, харилсан туһалалсалгада тааралдана гээд тэрэ онсолон тэмдэглэһэн байна.

Нэгэдэмэл экономическа район байгуулха шухала байһые ажабайдал харуулжа үгөө. Нэгэдэмэл районой байгуулагдаһан ушар энэ угаа ехэ хизаарай байгаалиин баялигуудые, промышленна хүсэ шадалые үрэ ехэтэйгээр ашаглаха арга олгоно. Тус хизаар 1200 мянган дүрбэлжэн километр—Великобританиинхида орходоо таба дахин ехэ газартай юм.

Эндэ 700 гаран предприяти бии. Эдэниие совнархозой һалбаринуудай талаар 19 управлени хүтэлбэрилхэ юм. Эдэнэр совнархозой центральна институдуудтай, конструкторска болон технологическа эмхи зургаануудтай хамта техническэ нэгэн адли политика бэелүүлгые хангаха байна.

Үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлдэ оруулха, хамжажа үйлэдбэрилдэг болгохо шэнэ схемэнүүд зохёогдожо байнхай. Экономическа, бүхы районой, мүн тус тус республикануудай эрилтэ хэрэглэмжые эрхимээр хангаха хэмжээнүүд эдэ схемэнүүдэй ёһоор хараалагданхай. Бүхы экономическа райониие шудхамалнуудаар, дабтамал түмэрнүүдээр, пластмассаар хэгдэһэн зүйлнүүдээр, зэр зэмсэгүүдээр, нэгэ түхэл янзын узелнуудаар хангаха тусхай мэргэжэлэй предприятинууд байгуулагдаха юм. Дүтэрхы мэргэжэлтэй завод, фабриканууд томо нэгэдэлнүүдтэ орохо.

Эдэ бүгэдэ хадаа бүхэсоюзна ажалай хубаарилга эмхидхэлтэдэ бүри ехэ туһа нэмэри оруулха арга Дунда Азиин республикануудта олгохо. Узбекистан, Таджикистан, Киргизи, Туркмени хадаа хлопок, торго ехээр абадаг, хлопок болбосоруулдаг машинануудые, бүд нэхэлгын, химическэ, газар уһалалгын, транспортна, алектротехническэ тухеэрэлгэнүүдые, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые тон ехээр үгэдэг гэжэ мэдээжэ. Дунда Азиин республиканууд эдэ һалбаринуудые саашадань хүгжөөхэдөө, нефть, газ, үнгэтэ металл абалгаар, станогууд болон холимол утаһа бүтээлгээр ойрын жэлнүүдтэ гол һуури эзэлхэ.

Хүтэлбэрилгын шэнэ байгууламжа үрэ ехэтэй байхаһаа гадна, мүн гарза багатай байха. Нэгэдэһэн совнархозой хүдэлмэрилэгшэдэй тоо республикануудтахи урдын дүрбэн совнархозой захиргаанай аппарадай хүдэлмэрилэгшэдэй тоодо орходоо һураггүй үсөөн байна.

Хайсхарай хонишод

Үрэжэлтэ талаараа үнинэй суурхадаг Хайсхар нютаг Баян уулын шанха баруун тээ оршодог юм. Эндэ Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин харьяата Калининай нэрэмжэтэ колхозой 4-дэхи бригадын хонишод ажаллана. Эдэнэй хэжэ байһан ажалые магтамаар. Хони, хурьгадайнь байра, хашаа хорёонь дарагар. Ажалдаа һайса мэргэжэһэн, дүй дүршэл ехэтэй хүнүүд эндэ хүдэлнэ гэжэ абаһаар лэ таахаар. Колхозой тогтохоһоо хойшо мал харууһалжа ябаһан, бэрхэ хонишод Дулмажап Тугулдурова, Даба Балданова, Дыацыма Аюрова, Цыпилма Цыбикова болон бусад мүнөө үдэр бүри отара бүхэндэ 10—20 хурьга абажа байнхай.

Һаяхан Чимит-Цырен Лхасарановай отарын улаан булан соо эндэхи хонишод сугларжа, колхозойнгоо түрүүлэгшэ нүхэр Митыпов, КПСС-эй Буряадай обкомой түлөөлэгшэ нүхэр Цыдендамбаев гэгшэдтэй уулзаба.

Сугларһан хонишодто уласхоорондын, гүрэн дотор боложо байһан һониниие хөөрэжэ үгөө. Хонишод олон асуудал һуража, һонирхолтой харюунуудые абаа. Энэнэй һүүлдэ хурьгадые түлжүүлгээр, һайн хусануудые харуулха выставкэ-аукцион эмхидхэлгээр республикын хонишодой конкурс үнгэргэхэ тухай хөөрэлдөөн болобо.

Хоёр отарын хонишод социалис мүрысөөгөө улам эршэдүүлжэ, энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриин зууһаа үсөөн бэшэ хурьга заатагүй абахабди гэбэ. Жэшээлхэдэ, дүршэл ехэтэй хурьгашан Дулмажап Тугулдурова иигэжэ мэдүүлээ:

— Бидэ түрүүшынхеэ түл абажа байна бэшэбди. Бүри 1959 ондо хурьгадые эхэһээнь һалгаахадаа, тус бүриинь 20—25 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагаа һэмди. Мүнөө республикын хонишодой дунда дэлгэрһэн конкурсын гуримтай танилсаад байхадаа, абаһан хурьгадаа нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлхэ гэжэ шиидэбди. Хурьгадаа эхэһээнь таһалтараа тус бүриинь шэгнүүрые 20—25 килограммда хүргэхэбди.

Д. Цырендапов, манай корр.

1959 МАРТЫН 1 *Һунгалтаһаа һунгалта хүрэтэр* 1963 МАРТЫН 3

Хооһон байһан талада...

ТАБАН ШЭНЭ ОКРУГ

Һаял, дүрбэн жэлэй саана һэн. Хэндын тунга талада нэгэн хоёроор тараһан гүүртэнүүдтэ ехэдээл һаа хорёод—гушаад һунгагшад тоологдодог бэлэй. Һунгалтын үдэр нүүдэл урнатай наарашнын тэрэ руу ябажа ерэхэдэл, хэрэг бүтэшэдэг жэшээтэй байгаа, харин мүнөө...

Мартын 3-да үнгэрхэеэ байгаа һунгалтада Хориин аймагай Соведтэ һунгаха нэгэ, сомоной Соведтэ — дүрбэн шэнэ округ урдань хооһон байһан газарта байгуулагдаа. Гурбан жэлэй урда тольбо газарта тогтоһон «Комсомольский» совхозой фермын түб—Целинный тосхондо һунгуулиин шэнэ участок түлэг хүдэлжэ байна. Энэ хубилалта хадаа тала дайдаар баян Яруунада шэнэ газар ехээр эдлэһэнэй нэгэ баримта, бодото жэшээ мүн.

СОВХОЗОЙ УРДАА ХАРАХА ФЕРМЭ

Хэндын тала уужам лэ, ойнь оёор элбэг лэ гэжэ таража, анхандаа үмсын ажалтай һууһан об тоб айлнууд 30-аад оноор «Улаан малшан» гэжэ бишыхан колхоз болоһон гэхэ. Тиихэ үедэ шадал хүсөөр абирдуу, харгы хаштаагһаа холо ажахыда хэсүү байжа, уданшьегүй колхоз колхозоороо 40 километр хараанда зөөжэ, Шэтын тракт дээрэхи Тэлэмбын артельтэй нэгэдэһэн намтартай. Тииһэн ушарһаа «Улаан малшан» гэжэ хожомоо нэршэшэһэншье һаа, орхигдошоһон тэрэ нэмжээ ехэ эдлүүрнин газар һүүлэй жэлнүүд хүрэтэр ойроо хүртөөгүй һэн. Хара зузаан хүрьһэтэ нюдэ алдама уужам тэрэ талада һаял, гурбан жэлэй урда шэнээр тогтоһон «Комсомольский» совхозой хүсэтэ тракторнууд түрүүшын буураздаа татаа бэлэй. Мүнөө тэндэ гурба мянган гектар шэнэ газар эдлэһэн, 1200 толгой эбэртэ бодо мал, 400-гаад толгой адуун һүрэг үсхэжэ байгаа совхозой шэнэ фермэ бүхөөр һуурижанхай. 1962 ондо совхозойнгоо бүхыдөө абаһан ороо һо таряанай 70, мяханай—60, һүнэй—40 процентые энэ фермэ үгөө юм.

НЮТАГЖААД

«Улаан малшанда» шэнэ газар хахалха гэһэн уряа дуудалгаар Улаан-Үдэһөө, бусад городуудһаа олон залуушуул һайн дураараа ерэжэ, түрүүшээр отог майхан соогуур байрлажа, түүдэбшын туяада тэмдэг мэндээ бэшэжэ, тушаалдаһан хүнөөр Тэлэмбэ эльгээдэг байһан юм. Эхи табилгын бэрхэшээлнүүдые зоримгойгоор дабан гаража, мүнөө болоходо түбхинэжэ, нютагжаһан хүбүүд, басагад, бүлэ айлнууд тус фермын ажалшадай гол хүсэниинь болонхой. Жэшээлхэдэ, фермын таряан ажалай бригадын хүдэлмэришэд зодоодоол шэнэ газар элдүүрилэгшэд юм. Мүнөө тэдэнэр коммунист Илья Митыпович Цыреновэй хүтэлбэри доро хүдөө ажахын машина зэмсэгүүдые заһабаринад. Тиигэжэ 12 сеялкэһээ 7-нь, 13 плугһаа—8-нь бэлэн болонхой. Советскэ Армиин һайндэр болотор 5600 центнер хүрэнгын орооһо сэбэрлэжэ, ургасын һайн шанарта хүргэхэбди гэжэ тэдэнэр уялга абаа. Республикымнай нийслэл хотоһоо ерэһэн Владимир Киреев, Анатолий Радионов, Владимир Поволоцкий гэгшэд илангаяа һайнаар хүдэлдэг, абари зан эелдэр хүбүүд юм.

Урдань городой зон аад, мал ажалда түргөөр дүршэжэ, бэрхэ һаалишан, тугалшан болоһон хүнүүд баһал олон. Жэшээ болгон дурдабал, үбгэ һамган хоёр Николай, Наталья Романовтан хоёрдохи жэлээ һаалишанаар хүдэлнэ. Мүнөө жэлдэ үнеэн бүриһөө 1700 литрһээ доошо бэшэ һү һааха гэжэ уялга абаад, эдэбхитэйгээр ажаллажа байнад.

ЭЛЕКТРЫН ТУЯА САСАРНА

Хэдэхэн жэлэй урда нюсэгэн байһан газарта байра байдал гансата дажайлгажархихань бэрхэшье һаань, яһалал барилга хэгдээ. Дээрэ дурсагдаһан шэнэ тосхондо шифер хушалтатай хорёод сэбэр гэрнүүд яларна. Тэндэ һуралсалай шэнэ жэлһээ эхин һургуули, улаан эшэгы гэр («красная юрта») хүдэлнэ. Тэндэхи һаалиин гүүртэдэ һү буйлуулдаг пункт бии. Түб тосхондо мүнөө 24 хүнэй байха хамтын байра, столово баригдажа байна.

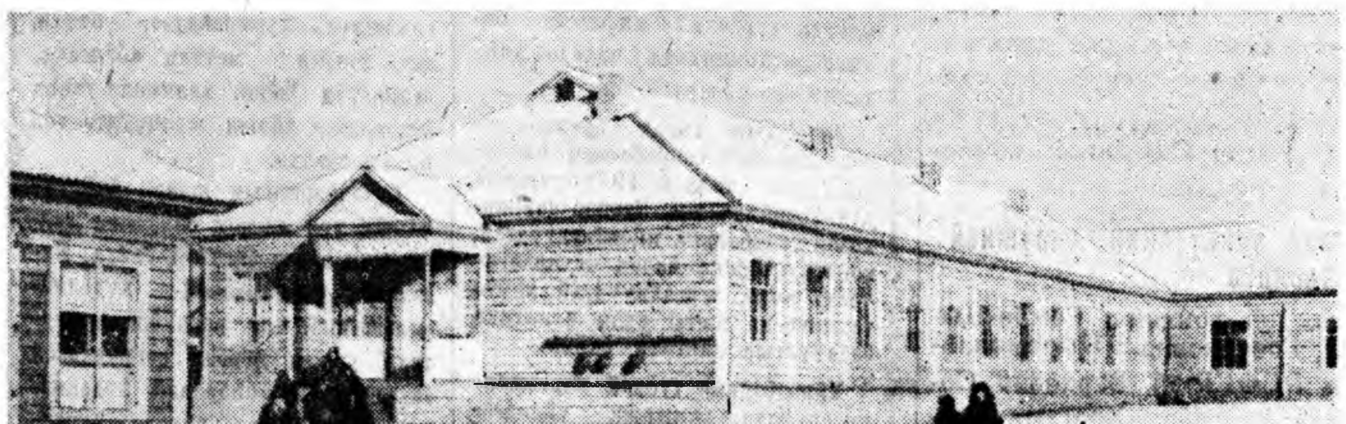
Тиихэдэ таряалангай полиин тэн дунда түбхинэһэн байра байдалтай полевой стан электрын галай туяа сасажа байдаг. Тэндэ шэнэ газар эдлэхээ ерэһэн залуушуул уужам һаруул хамтын байранууд соо ажалһаа сүлөөтэй сагаа культурнаар үнгэргэжэ амардаг, ажаһуудаг юм.

ЗОНОЙ ЭРИЛТЭ

Таһархай холо газарта тогтоһон фермэ совхозойнгоо түбтэй харгы замай харилсаатай болохонь тон шухала. Тиимэһээ ДЭУ № 556 нёдондонһоо эхилжэ харгын ажал яһала ябуулжа байна. Республикымнай хэлхэе холбооной управлениин хүдэлмэрилэгшэд Целинный тосхон тээшэ телефон, радиогой утаһа татажа эхилээ.

Гэбэшье Хориин барилга-хабсаралгын 1-дэхи управлени аали нобшоор, шанар муутайгаар ажалаа ябуулна. Тусхайлхада, «Улаан малшанай» шэнэ фермэ дээрэ олон барилга эхилһэн аад, орхижорхинхой. Мүн Хориин аймагай культурын таһаг 176 һунгагшадтай шэнэ һунгуулиин участогые соёл болбосоролой талаар хайшан гэжэ хангахаяа һанаашалаагүй байха юм. Шэнэ газар элдүүрилжэ байгаа эды олон ажалшад хэзээ кино харадаг, концерт шагнадаг болохобибди гэжэ асуудал табиһаар үнинэй.

Г. Санжиев,
Ц. Дугаров.

Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхоздо урда һунгалтаһаа мүнөө һунгалта хүрэтэр колхозой тосхон бүхэндэ шэнэ һургуулинууд баригданхай. Зураг дээрэ: 1962—63 оной һуралсалай жэлдэ ашаглалгада оруулагдаһан Калиновка тосхондохи шэнэ һургуулиин байшан. А. МАНТАЕВАЙ фото.

ШЭНЭ АМЖАЛТЫН ТҮЛӨӨ ШАНГААР ТЭМС

Социалис мүрысөөнэй дэлисэ үргэдэнэ

***

Галуута нуурай шахтануудта нэмэл аргаар нүүрһэ малтадаг коллективүүд түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэнэ. Зураг дээрэ: нэмэл аргаар нүүрһэ малталга. Ф. МОРЕНЕЦЭЙ фото.

Экономическа шэнжэлгые һайжаруулха

Социалис экономикые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ промышленна предприятинуудай хүтэлбэрилгые эрид һайжаруулха шухала байһан тухай парти, правительствымнай заабаринууд соо ходо хэлэгдэнэ. Предприяти бүхэнэй ажахын үйлэдбэриие һайнаар хүтэлбэрилхын тулада экономическа тодорхой шэнжэлгэ хэжэ, үйлэдбэриин бүхы арга боломжонуудые элирүүлжэ, тэрэниие зүбөөр хэрэглэхэ тон шухала.

КПСС-эй ЦК-гай XXII съездын шиидхэбэринүүдые, мүн тэрээнһээ хойшо болоһон партиин ЦК-гай Пленумүүдэй тогтоолнуудые бэелүүлэн, манай мяха-консервын комбинадай гол предприяти—консервын, колбасагай заводуудай, зарим цехүүдэй үйлэдбэридэ экономическа шэнжэлгэ хэгдэжэ эхилһэн байна. Экономическа шэнжэлгэ үйлэдбэриин тон олон асуудалнуудаар хэгдэдэг гээшэ. Тиимэһээ энэ статья дотор ажалай бүтээсые дээшэлүүлгын талаар хэгдэһэн шэнжэлгэ тухай тогтохые хүсэгдэнэ.

Комбинадаймнай экономическа шэнжэлгын бюро хүдэлмэреэ эхилхэдээ иимэ гол асуудалнуудые шэнжэлэн хараха зорилго урдаа табяһэн: ажал ехэтэй хүдэлмэри хэр зэргээр оньһожоруулагдааб; ажалай саг продукци үйлэдбэрилгэдэ хэр ашагтайгаар хэрэглэгдэнэб; элдэб үлүү гаргашануудые бага болгохо талаар юун хэгдээб; ажалай нормо бүхы дээрээ ямараар дүүргэгдэнэб; салин хүлһэнэй фондын гаргаша ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэтэй ямар алгасатайб гэхэ мэтэ хэдэн гол асуудалнууд абтаһан байгаа.

Иимэ гол асуудалнуудаар комбинат дотор түрүүшын тодорхой шэнжэлгэ 1961 ондо хэгдэһэн юм. Теэд экономическа энэ шэнжэлгэ юу харуулааб гэхэдэ, ажалай эмхидхэлдэ ехэхэн дутагдалнууд бии, салин хүлһэ түлэлгэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэмһээ һураггүй дээгүүр, ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха хүдэлмэри хангалтагүй гэһэн тобшолол хэхэ баатай болоо һэн. Экономическа шэнжэлгын бюро иимэ тобшолол хээд байхадаа, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ямар арга замууд үйлэдбэридэмнай бииб гэһэн асуудал олониитэ хүдэлмэришэдэй дунда зүбшэн хэлсэхэ гэжэ шиидээ бэлэй.

1962 оной март һарада комбинадаймнай үйлэдбэриин зүблөөн болохоёо байгаа. Ажалай болон салин хүлһэнэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд энэ зүблөөндэ бэлэдхэл хэхэдээ, ажалай нормо тогтоолгые һайжаруулха, ажал ехэтэй хүдэлмэриие бага болгохо талаар тусхай хэмжээ ябуулга хараалаа һэмди. Тиигэжэ үйлэдбэриин зүблөөн дээрэ экономическа шэнжэлгын хэһэн тобшолол үндэһэ баримта болгон, дэлгэрэнгы элидхэл хэгдээ. Үйлэдбэриин зүблөөн ажалай хэрэглэгдэжэ байһан нормые хубилгаха, хүдэлмэриин юрын дүй дүршэл дээрэһээ тогтоогдоһон нормонуудые тогтууритай техническэ нормоор һэлгэхэ гэһэн тогтоол баталан абаа. Энэ тогтоолые бэелүүлхэ календарна түсэб табигдажа, үнгэрһэн 1962 оной туршада аяар 78 нормо мүнөө үеын техникын эрилтэтэй зохилдуулан һэлгэгдээ. Аяар зуугаад нормо һэлгэхэ — хүнгэхэн хэрэг бэшэ. Нормо бүхэндэ хронометраж хэжэ, бүхы талаһаань техническэ тодорхой баримтануудые бүридхэн харуулжа, үйлэдбэриин зүблөөнүүд дээрэ баталан абхуулха талаар таһагаймнай хүдэлмэрилэгшэд тон ехэ ажал хэһэн байна. Теэд энэ хүдэлмэриингөө ашa урэ удангүй хараһан байнабди. Жэшээнь, мал үүсэлдэг заводто ажалай нормо хүн бүхэндэ бэшэ, харин бултанай ажалда тогтоожо, салингайнь түлөөһые халаан соо үйлэдбэрилэгдэһэн продукциин ниитэ тоо дээрэһээ гаргаха гурим. Үндэгэнэй гурил гаргадаг цехтэ техникые имагтал зүбөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха зорилгодо үндэһэлһэн типовой нормо тогтоогдоо һэн. Эдэ хэмжээ ябуулгануудай ашаар бүхы дээрээ нэгэ час соо продукци үйлэдбэрилгэ 1,8 процентээр дээшэлүүлхэ арга олдоо.

Бүри тодорхойгоор, үнгэрһэн жэлэй гурбадахи кварталай хүдэлмэридэ экономическа шэнжэлгэ хэхэдэ, колбасагай, консервын, мал үүсэлдэг заводуудай үйлэдбэридэ ажалай ехэ саг миил хаягдана гэжэ элирээ. Энэ дутагдалые усадхаха талаар хэмжээн дары абтажа эхилээ. Тэрэнэй ашаар 1961 ондо байһан 246 ажалай үдэрые 1962 ондо 252 үдэр хүрэтэр дээшэлүүлхэ аргатай болообди. Тиигэжэ колбасагай заводто нёдондо жэлдэ ажалай бүтээсэ урзанданайхиһаа 6,5 процентээр дээшэлүүлэгдэһэн байна. Баһал иимэрхүү амжалта мүн консервын заводто туйлагдаа.

Мүнөө үнгэрһэн жэлэй хүдэлмэриин дүнгөөр комбинадай үйлэдбэридэ экономическа шэнжэлгэ хэгдэжэ дүүрээ. Комбинадай зарим завод, цехүүдтэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар муу бэшэ үрэ дүн туйлагдабашье, бүхы дээрээ үшөөл хангалтагүй байһаар. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб 98 процент дүүргэгдээ. Гол дутагдалынь гэхэдэ, ажалай саг ашаг багатайгаар хэрэглэгдээ.

Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тула комбинадай хүтэлбэрилэгшэд, партийна болон профсоюзай комитедүүд хэдэ хэдэн шухала хэмжээнүүдые хараалантай. Тэдээн соонь хүдэлмэришэдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха, үйлэдбэри дээрэ ариг сэбэр болон аюулгүйе сахиха талаар хэмжээнүүд бии.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин Пленумэй шиидхэбэри соо промышленна үйлэдбэри дээрэ ажалай нормо зүбөөр тогтоохо хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Энэ жэлэй гурбадахи кварталда хэдэн цехүүдэй үйлэдбэриин технологи хубилгагдажа дүүрэхэ, шэнэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдохо байна. Тиихэдэ хэдэн автоматическа лининүүд ашаглагдахань.

Ажалай нормые зүбөөр шиидхэхэ хэрэгтэ хоорондоо адлирхуу үйлэдбэритэй предприятинуудай партийна болон профсоюзна комитедүүд үүсхэл гаргажа, экономистнууд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, бусад мэргэжэлтэдэй тусхай зүблөө зарлажа, үйлэдбэриин гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэ шухала.

А. Шестаков,
Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай ажалай, салин хүлһэнэй таһагай начальник.

**

Дээшэлүүлэгдэһэн аба...

Улаан-Үдын гортопой коллектив һунгалтын үдэрые ажалай бэлэгтэйгээр угтахые оролдон, амжалта туйлан ажаллана. 1962 оной түсэбые болзорһоонь нэгэ һараар уридшалан дүүргэһэн эндэхи хүдэлмэришэд жэлэй даабариһаа гадуур 18 мянган түхэригэй продукци бүтээн гаргаһан байгаа.

Долоон жэлэй табадахи жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэжэ шиидэһэн хүдэлмэришэд түрүүшын үдэрһөө бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Николай Рузуваевай даадаг халаанайхид социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһаар. Хүдэлмэришэд Илья Петров, Маркел Ефимов, Григорий Кочанов, Петр Волчков, Алексей Ербанов даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг.

Үйлэдбэриин түрүүшүүл, слесарь Руф Куренков, түмэршэ дархан Григорий Поляков гэгшэдэй дура... бүтээсые дээш... олдоһон байна... ренковой урал... гын дурадха... нэбтэрүүлһэнэй... соо 300 түхэри... балха арга ол...

Эндэхи ... РСФСР-эй, Бу... ховно Соведүү... һунгалтын үдэ... шэнэ уялга а... долоон жэлэй т... түсэбые болзо... дүүргэхэ, ажа... дээшэлүүлхэ, б... продукциингаа ... жаруулха, хүнд... жоруулха тал... ябуулгануудые ... дэнээ бэелүүлх... эхилээ.

АМЖАЛТАЯА АРЬБА...

1962 оной дүрбэдэхи кварталай хүдэлмэриин дүнгөөр Буряадай АССР-эй загаһа баридаг колхозуудай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүн һаяхан гаргагдаба.

Баргажанай аймагай «Байкалец» колхозой загаһашад үнгэрэгшэ жэлэй һүүлшын кварталда һайнаар хүдэлмэрилжэ, загаһа бариха гүрэнэй түсэбые холо үлүүлэн дүүргэһэнэйнгөө түлөө мүрысөөнэй нэгэдэхи һуури эзэлһэн байна. Тиигэжэ «Байкалец» колхозойхид социалис мүрысөөндэ түрүүлһэнэйнгөө түлөө Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, совнархозой дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шан—1500 түхэригтэйгөөр абаба.

Тэрэшэлэн Баргажанай аймагай «Путь Ленина», Кабанскын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудай загаһашад үнгэрһэн жэлэй дүрбэдэхи кварталда амжалтатай һайнаар хүдэлмэрилөө гэжэ БурАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо хэлэгдэнэ.

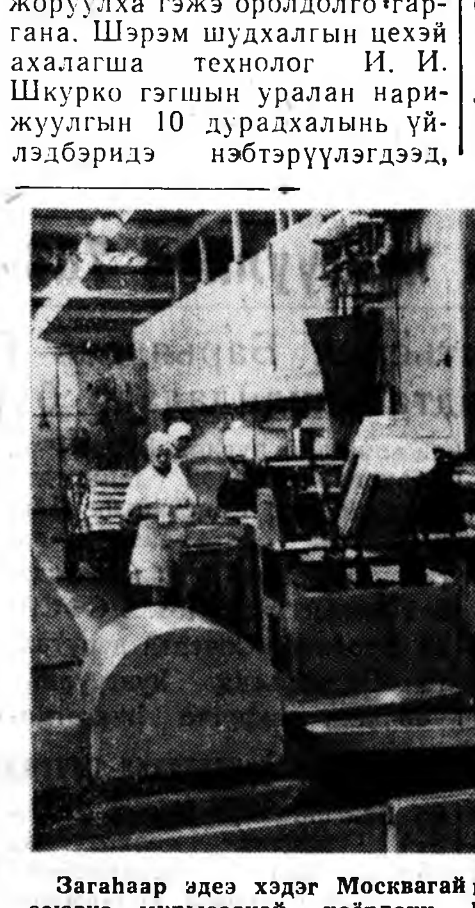
Мүнөө эдэ колхозуудай загаһашад РСФСР-эй, Бур. АССР-эй Верховно Соведүүдтэ һунгаха һунгалтын хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсаад, туй-...

Шэнэ арга бэдэр...

Үйлэдбэрээ нарижуулан һайжаруулха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, хүндэ ажал оньһожоруулха талаар табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ ажал хэгдэнэ. Электровоз, вагонуудые заһабарилха заводой түрүү хүдэлмэришэд эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болоо. Тэдэнэр уралан нарижуулгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар нёдондо жэлдэ абаһан социалис уялгаяа амжалтатай һайнаар дүүргэһэн байна. Жэлэй туршада оруулагдаһан уралан нарижуулгын 1350 дурадхалай 941-ниинь үйлэдбэридэ нэбтэрэлүүлэгдээ, 361024 түхэригэй арьбалалта хэгдээ. Уралан нарижуулагшадай тоо нёдондо жэлдэ 1961 онойхидо орходоо 132 хүнөөр олошорһон байна.

Заводой уралан нарижуулагшад долоон жэлэй табадахи жэлэй туршада ехэ ажал хэхээр хараалантай. Механическа, аппаратна, локомотивай мөөрнүүдэй, кузнечнэ, вагон хабсаралгын цехүүдэй коллективүүд ажалаа оньһожоруулха гэжэ оролдолго гаргана. Шэрэм шудхалгын цехэй ахалагша технолог И. И. Шкурко гэгшын уралан нарижуулгын 10 дурадхалынь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдээд, 12000 түхэригэ... гэн алмагдаа. ... на цехэй аха... В. Г. Пустовал... 17 дурадхалай ... лэдбэридэ нэ... 1000 түхэригэ... ха арга олгог... цехэй термист ... берг уралан н... дурадхал ору... 14-ниинь нэбтэ... нечнэ цехэй ... Зорькиной ... үйлэдбэридэ ... ашаар 1155 т... һан байна.

Тон шухала ... дурадхал үйлэ... рүүлэгдээ. Аха... конструктор А. ... главна инжене... П. Ф. Елгин, г... Л. А. Смирнов, ... мастер С. А. Р... сад уралан ... дай бүлэг кузн... мат аргаар хү... балта тодхож... нэй ашаар хү... жоруулха, аж... шэлүүлхэ арга ... ник Г. И. Па... Г. Д. Трофимо... гуудай дэргэд... бэрлэхэ бункер... тёр тодхобо. ... бүтээсэ 20 про... лүүлэгдэбэ.

Загаһаар эдеэ хэдэг Москвагай комбинат үнгэр... союзна мүрысөөнэй хоёрдохи һуури эзэлһэн ... коммунис ажалай 600 шахуу ударнигууд хүдэл... үйлэдбэрилхэ һара бүриингөө даалгабарине ү... Тиигэжэ Москвагай ажалшадта зуу гаран зүйл... гана. Зураг дээрэ: тус комбинадай автомат техни... лини харуулагдана. ТАСС-ай...

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениинхидэй анхаралда

ХЭЗЭЭ ӨӨДЭЛХЭ АЖАХЫБ?

Ивалгын туршалгын жэшээтэ ажахыда һү һаалинь жэлһээ жэлдэ хороно

Үнгэрэгшэ жэлдэ Ивалгын туршалгын жэшээтэ ажахын олонхи фермэнүүдтэ үбһэ тэжээлэй яһала элбэг байбашье, урзанданайхида орходоо үнеэн бүриһөө 52 килограммаар бага һүн һаагдаа.

Даб дээрэ абажа харахада, энэнь тиимэшье аймшагтай ехэ бэшэ гэжэ һанахаар. Теэд жэл соо ажахыда үнеэн бүриһөө 52 килограммаар һүнэй бага һаагдаһанһаа боложо, бүхыдөө хэды шэнээн ехэ һүн дутуу абтаа гээшэб.

Ажахын хүтэлбэрилэгшэд нёдондонойнгоо иимэ алдуу дутагдалһаа тусхай тобшолол хэжэ, тэрэнээ дахин дабтахагүйн тула бүхы хэмжээ абаха аабза гэжэ хүлеэхээр байгаа. Теэд мүнөө һаяхан үнгэрэгшэ январь һарын дүн харахада, баһал үнөөхи һанаа зоборитой байдалнай үзэгдэжэ эхилээ. Эндэ һү һаалинь нэмэхэһээ байтагай, нёдондонойхиһооньe һураггүй доошоо орошоо. Жэшээлхэдэ, байгша оной январь соо нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, үнеэн бүриһөө 22 килограммаар бага һүн һаагдаа гэхэ гү, али бүхыдөө 266 центнерээр бага һүн абтаһан болоно. Илангаяа ажахын табадахи отделениинхид (эрхилэгшэнь нүхэр Неустроев, зоотехнигынь нүхэр Котов) үнеэдэйнгээ һү шэмые ехээр доошолуулжа, нёдондоной январьда үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 113 килограмм һааһан байбал, тэрэнь мүнөө ойролдоол 86 килограммда орошоо. Гадна эдэмнай урда жэлнүүдтэ республика дотороо нилээд түрүү зэргэдэ ябадаг фермэнүүдэй нэгэн байһан юм. Мүн зургаадахи отделениинхид (зоотехнигынь нүхэр Цырендоржиев) баһал һү һааляа горьтойхоноор хороогоо.

Үбһэ тэжээлэй, илангаяа силос, ороо һоной зүйл гэхэ мэтые хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэг бэлэдхэгдэһэн жэлдэ һү һааляа нимэ ехээр хороожо байхань яашье хүлисэшэгүй. Энээндэ нэн түрүүн ажахын, отделени бүхэнэй зоотехмэргэжэлтэд ехэхэн зэмэтэй гэжэ һанагдана.

Хэрбээ нёдондо январиин 1-нэй мэдээгээр ажахыда бүхыдөө 37,8 мянган центнер тэжээлэй единицэ бэлэдхэгдэлэн байбал, энэ жэлэй январиин 1-дэ хамта 49,2 мянган центнер тэжээлэй единицэ бэлэдхэгдэнхэй. Ондоогоор хэлэбэл, ажахыда үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо 1774 центнерээр ехэ ороо һо таряанай зүйл, 6479 центнерээр ехэ үбһэн бэлэдхэгдээ бшуу. Тэрэнһээ гадна, эндэмнай главна мэргэжэлтэд болоод, жиирэй мэргэжэлтэд, туршалгын станциин научна хүдэлмэрилэгшэдые тоолохо болоо һаа, һаалиин фермэ бүхэндэ 2—3 хүн хүртэнэ ха юм. Эдэнэр бултадаа фермэ, гүүртэнүүдтэ һү һаалиие дээшэлүүлхын тула али болохоор оролдохо, һаалишадта бодотоор туһалха үүргэ, уялгатай зон бэшэ аал?

Тиихэдэ һү һаалиин ехээр хороһонһоо боложо, гүрэндэшье, һүн үнгэрэгшэ жэлэйхидэ орходоо бага худалдагдаа.

Теэд һүнэй багаар һаагдаһанай гол шалтагаанинь юун гээшэб?

Манай һанахада ажахын главна мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдшье һаалишад, малшадай дунда эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри үрэ гарахаар, һайнаар ябуулнагүй. Тэдэнэй фермэнүүдтэ удаан байжа, ажал хүдэлмэритэйнь ёһоор танилсадаггүй. Главна зоотехник Денисенко, главна ветврач Плотников, научна талаар директорэй орлогшо Содномовтошье бултандань шахуу хүнгэн автомашина бии. Һара бүри һү һаалиин дүн харуулһан бюллетень гурбан хүнэй гар табилгатайгаар гаргагдажа, фермэнүүдтэ тараагдадаг. Харин тэрэнэй дүнгые бүхы талаһаань шэнжэлэн хараха, хөөрэлдэхэ, яахадаа һү һаали хороноб гэжэ сэхэ руунь хэлсэхэ, шалтагаанинень элирүүлхэ тушаа юуншье хэгдэнэгүй.

—Ажал хүдэлмэримнай оньһожоруулагдаагүй. Бүхы ажалаа улаан гараараал хэнэбди, —гэжэ һаалишад, малшад хэлэнэ.

Үнэхөөрөө эндэхи 7 фермэдэ үнеэдые оньһон аргаар һааха түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой нэрэтэй аад, тэдэнэй нэгэнииншье мүртэйгөөр хүдэлнэгүй. Үбһэ тэжээл буйлуулха, амтаруулха, дэбтээхэ, шанаржуулха гэхэ мэтэ түхеэрэлгэнүүдыньшье хүдэлдэггүй. Үнэндөө эндэ малай фермэнүүдтэ элдэб оньһожоруулга, түхеэрэлгэ тодхохо хүсэн, шадабаритай мэргэжэлтэдшье яһала бии. Энээн тушаа ажахын главна инженер Москвитин, инженер Астраханцев гэгшэд олон табан шалтагаан дурдаад лэ, ажал оньһожоруулха тушаа энэ гэхэ юумэ хэнэгүй.

Тиихэдэ һаалиин фермэнүүд тон жэжэ, тус тусгаа ойролдоол 94—199 хүрэтэр үнеэдтэй байха юм. Харин хоёр лэ фермэнь 213—249 үнеэдтэй. Тэдэнэйнгээ олониие томодхожо, ажалыень оньһожоруулаад, хямда сэнтэй һү ехээр абадаг болохын тула совхозой дирекци, парткомм, мэргэжэлтэдшье үшөөл бодото оролдолго гарганагүй гээшэ ха. Эдэ бүгэдэһөөл уламжалан һү һаалинь жэлһээ жэлдэ хорожо байна бэшэ гү?

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энэ харьяата ажахыдаа туһалха, гээгдэлһээнь гаргахын тула бүхы хэмжээ абаха аабза гэжэ найдахаар байна. Теэд тэдэнэр РСФСР-эй хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствынхидтэ найдаад, юушье хээгүй байхань шаналтай.

С. Борхонов.

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1963 оной февралиин 12.

Гунга ЧИМИТОВ

ДАША САНГАЕВАЙ ОТАРАДА

Хурьгадай байра. Мүнөөхил ехэ, уужам хониной дал ха юм даа. Гансал хурьгадай байхаар тэбхэр тэбхэрээр таһалжархинхай. Эндэ дүүрэн таһалга, тоо байгүй олон хурьгад. Шэнэхэн һолоомо зузаанаар дэбдижэрхинхэй. Олон хони хурьгадай аминһаа дулаан. Хурьгад эндэ ондо ондоо таһалгануудта. Ехэнүүдэнь амяараа, олоороо ехэ таһалгада. Хэдэ хоноһонинь амяараа, нарайнуудынь баһа тусгаар эхэнүүдтэеэ. Тиихэдэ энэ һүни түрөөшэдүүлынь мүн лэ амяараа. Ехэнүүд болоһон хурьгад хорёон соогуураа гүйлдэжэ, дэбхэрэлдэнэ, наадана. Нарайнуудынь эхынгээ хажууда унтана. Үшөөл гэнтын хүйтэндэ даажа ядана хэбэртэй.

Мүнөөдэр Даша-Балжар Валя хоёр хурьгадайнгаа байра соо ехэл сүлөөгүй. Үнгэрэгшэ һүни ходо эрьежэ хонидоо түрүүлээ, хурьга абаа ха юм.

— Энэ һүни хэды хурьга абаабта?

— Арбан долоо!— гэжэ Валя тоб байса дуугарна. Даша-Балжар Дашеевич абяагүй, өөрынгөөл хэһэн юумэ хэнэ. Зургаатайхан Коля хүбүүниинь абадаа туһална. Һая түрэһэн хурьгадта бойлторго уяад, эхынь номер зүүлгэхэ ёһотой бшуу. Тэрэгүйдэ али хурьганиинь алинайнь бэ гэжэ мэдэхын аргагүй ха юм.

— Хонид бултадаа хурьгадаа абана гү?

— Элдэб даа. Зариманиинь оройдоо хэрэгсээхэгүй юм. Тээгэлхэш, хэрүүлхэхэш ушар болоо юм аабза, —гэжэ Валя ульгамаар дуутараадхина. Даша-Балжар Валя хоёр аргагүй таараһан зон юм. Нэгэниинь— оройдоо шарьяа-да-шарьяа, харин нүгөөдэхинь нюдөөрөө энеэгээд, юуш дуугархагүй. Юумэ асуугаад һалажа үгөөгүй һааш, гараараа зангажархёод, саашаа харашахадаа болохо. Харин Валя...

— Эдэнээр зобохош даа. Бухэли һүниндөө унтангүй хонидоо эрьехэш. Тиихэдэ баһа хурьгадаа харууһалха хэрэгтэй. Хонинной түрэжэрхёод байхада, хурьгыень үргөөд, өөрыень шэрэхэ тооной хурьгадай байрада, тусхай хашалта хорёо соо оруулхаш. Хүхүүлхэ гэжэ ноcoһoop байтарш, баһа нэгэн түрэжэрхихэ. Үгы һаа, залуу түлгэ хонин түрэжэ ядаха. Татаха ушар болохо. Хурьгаяа хүхүүлхэ гэхэдэш, эхынь хүханһөө һүн гаража үгэхэгүй, дэлэнгүйгөөр түрэжэрхихэ. Ондоо нэгэ һүтэй хониндо заядаха ушар гараха. Үшөө тэжээл элбэг гэжэл энэ жэлдэ һайн гаралдажа байнабди.

Харин энэ үедэ ахалагша хонишон малайнгаа тэжээл тухай бодожо ябаа һэн...

Зун, намартаа хонишодойнгоо бригадын хүсөөр малдаа тэжээл бэлдэхэ гэжэ хэды оролдоо гээшэб. Талынь Булагай сабшалан одоол һайн байгаа. Үбэлдөө тошон халяаһаниинь, зун эртүүр уһалһаниинь, ехэ туһа болоо, үбһэн гээшэ ургажа үгөө даа. Баруун Асынь сабшалан балай бираагүй, тиибэшье 200 центнер үбһэн абтаа. Галтайда баһа ашагүй үбһэн бэлдэгдээ.

Тиигэжэ дүн хамтадаа 1100 центнер үбһэн, 500 центнер хүхэ һолоомон, нилээд ехэ обёосой, шэнииcын һолоомон, эхэ хонидоо халуулха обёос, шэниисэ гэхэ мэтэ тэжээл энэ үбэлдөө бардам хүрэхэ... Нарай эхэ хонидтоо эдюулхэ шэниисэ бутаргахаяа Володя Харгааһата тээрмэ ошоо һэн. Бага багаханаар дадхаажа хонидоо тордохо хэрэгтэй байна. Хурьган түргэн ехэ болохо ха юм.

Хурьган... хурьган... Энэ үбэл мянган хурьга абаха түсэбтэй. Мүнөө отара дээрээ табан зуун ерээд хурьгатай болобо. Искусственнаар үрэжүүлһэнэй ёһоор тон зүб абтажа байна. Бэшэниинь—февраль һарада абтаха. Ким Омбоев энэ хэрэгтэ үнэн сэхээр хандаа байна. Мүнөө үрэжүүлэтшын ажалай дүн харагдажа байна. Ехэл болоо.

Хурьгад, хурьгад... Дүй дүршэлтэй хүнүүдэй шадажа абаагүйдэ, энэш бүри яашье таарахагүй ехэл хүндэ ажал ха юм даа. Энэ талаар бригадирай эхэнэр — Очирова Дариима олон жэлэй мэргэжэһэн бодото хонишон юм. Нүхэрэйнгөө суг хүдэлһэн сагта Сангаев һанаа амар ябадаг.

Мүнөөшье Дариима тухайгаа бодоходоо, бригадирай нюур урихан болоодхино. Нарай хурьгад халтад гэбэл дотороо мушхуулаадхихаа һанадаг. Харин эмшэн гэжэ суутай болоһон Дариима үбдэһэн хурьганай хажууда бии болоотойл байха. Эдэгээгээгүйдөө һанаагаа амархагүй, хажууһаань һалахагүй. Ямар эмүүд Дариимада үгыб даа. Хаанаһаа олодог юм агшаб.

Юрэдөө юун дээрэһээ хурьгад дотороо мушхуулнаб? Туранхай, үлбэр эхэһээ гараһан хурьгад хилбар байдаг гэжэ ветфельдшер Сэпэлма Нимаева хэлээ һэн. Энэ нээрээшье зүб байна даа.

Хонидоо тарган туранхайгаарнь илгажа, бүлэг бүлэгөөрнь байлгаха, туранхайнуудыень һайнаар эдеэлүүлхэ гээшэ эгээ энэ үедэ шухала байна гэжэ Даша Сангаев ойлгоно, энэндэ анхаралаа ехээр табина.

Энэ үдэр хонишон Нагмитов коммунист-шефүүд Дымбрылов Эрдынеев хоёртой хонидойнгоо хорёо таһалха гэжэ дарха хэнэ. «Знамя Ленина» колхозой коммунистнууд, багшанар, мэргэжэлтэд малай үбэлжэлгын үедэ тус тус эхэ малай отара, гүүртэ бүхэнние шефтээ абаад, тэдээндээ туһалалсадаг, агитаци ябуулдаг, малшадай улаан булангые шэмэглэдэг юм.

Талын Булагай отарые шефтээ абаһан бригадын парторг Будажап Дымбрылов, агроном Алексей Эрдынеев гэгшэд энэ үглөөгүүр отарадаа ерээ бшуу. Ямар байдалтай байһыень хараха, мартын 3-да болохо РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй Верховно Соведүүдтэ, аймагай ба сомоной Соведүүдтэ һунгаха һунгалта тухай хөөрэлдөө үнгэргэхэ, ямар нэгэн хэрэгтэй юумэ хэлсэжэ, туһалалсаха гэһэн зорилготой.

Тиин мүнөө залуу хонишон Самбуу Нагмитов шефүүдэйнгээ туһаар хонидтоо хорёо таһалаадхиха гэжэ ажаллажа байна ха юм.

Самбуу хүбүүнэй хонишон болоһон ушар һонирхолтой.

Колхозой правлени залуу малшадые дэбжүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри хэдэг юм. Зуу гаран комсомол залуу үетэн мал дээрэ ажалладаг. Талын Булагай отарада комсомолец Самбуу Нагмитов энэ намарай хүдэлмэрилнэ. Колхозой правлени залуу дархан Самбууе Даша Сангаевай отарада эльгээхые эртэнэй хараалһан байгаа. Теэд Самбуу хонишон болохо дурагүй, харин дархан ябаһайб гэнэ, тиихэдэ хониной бригадада дархалжа шадаха хонишон хэрэгтэй. Яалтайб? Колхозой правлени иимэ шиидхэбэри абаба: Даша Сангаевай отарада шэнэ хониной байра барихыень Самбуу Нагмитов комбайнер Дамба Цыбиков хоёрые үгэхэ. Тэндэ байха үедөө залуу дархан хонин ажахытай сэхэ бэшэшье һаа, хажуу талын холбоотой болохо. Тиигэһээр хонишон болохо гэжэ шиидэжэшье магад... Колхозой правлени яаха аргагүй зүб холын хараа хараалһан байгаа. Самбуу Нагмитов хонон үнжэн байрлажа, Талын Булагта хониной байра, хорёо хото барилсаа. Тэндэ байха үедөө комсомол хүбүүн хонин ажахытай яһала дүтэ танилсаа. Тиин отарада хүдэлмэрилхэ дураниинь хүрөө.

Иигэжэ Самбуу Нагмитов хонишон болобо. Мүнөө ядамаггүй хурьга абана, хонидоо адуулна, харууһална, хэрэгэй гарахада һүхэеэ барьяад, хото хорёогоо заһана, хурьгадай таһалга хэнэ. Ажал ехэ, харюусалга ехэ. Забда сүлөө гэжэ тэрээндэ үгы. Колхозой центр ошожо, нэгэ дахин киношье хараа һаа гэхэдэ—арга болохогүй. Самодеятельностьдэ хабаадалсадаг һэн. Бэрхэ дуушан шуу. Теэд тэрээн тухайда мүнөө энэ хурьгадай адхаржа байһан үедэ һанахашье забда байхагүй.

Зүгөөр Самбуу Нагмитов бэрхэшээлһээ далтирнагүй. Оролдосотой нэтэрүүгээр хүдэлмэрилнэ. Хүндэшье ажалтай һаа, хонишон байха гээшэ тэрээндэ һонин. Энэ шэнэ ажалай нюусые хүбүүн таажа байнхай.

Хорёод жэлдэ комбайнераар хүдэлмэрилһэн Дамба Цыбиков энэ намарай полевой хүдэлмэриин һүүлээр Сангаевай отарада хониной шэнэ байра барилсаба. Хэдэн дархашуул ахалагша хонишоной хүтэлбэри доро һүрхэй һайн байра байдал нэмэжэ баряа.

— Иимэ зохидоор түсэблэгдэһэн, һайнаар тухеэрэгдэһэн хониной байра манай аймаг соо хаанашье үгы,— гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Семёнов бага шог оруулан һагад хэлэжэ байгаа һэн.

Иимэ байра барилсажа үгөөд байхадаа, механизатор Дамба Цыбиков гэртээ бусаадхёогүй бэлэй. Тракторист-хонишон Володя Цыбикмитовтэй тракторта һуужа, хүхэ һолоомо, мүн обёосой болон шэниисын һолоомо зөөлсэбэ. Тиигээд һүүлээрнь түрүүшын саһанай орохотой адли, ехэ аятайгаар шарга дээрэ сомоһон үбһэнэй һүринүүдые зүдхүүлжэ, хониной отарада асарбад.

Уданшьегүй дуулахада, Дамба Цыбиков дүү басаган Чимитсуутаяа Сангаевай отарада хүдэлмэрилхэ болоһон байба.

Иигэжэ Талын Булагай эхэ хонидой отарада юһэн һайн хүн боложо, хүдэлмэришье ябажа эхилээ һэн...

Бригадир Сангаев хээрэ хонёо адуулжа ябана. Зосоогоо хэрэг ажал тухайгаа бодоно, түсэблэнэ. Иигэжэ сүлөөдэ хамаг юумэеэ шэбшэжэ ябахада ямар зохид бэ. Хэншье һаалта хэхэгүй. Даша Сангаевай зосоо сэлмэг. Хүдэлмэринь урагшатай ябажа байна. Хонишодынь эбтэй, оролдосотой, дүршэлтэй нүхэд. Иимэ хүнүүдээр ажаллажа байхада урматай.

«Хурьгадшье бүтэн бүлеэнээр абтаха, түсэб хараа дүүрэхэ байха. Зуунай—зуу. Тиихэдэ хонин бүхэнэй дүрбэн килограмм нооһон... Хонид яһала тарган ондо орожо байна. Нооһон абтаха... Тиихэдэ зунай үбһэн, искусственна үрэжүүлгэ, намартаа байра байдалаа һэльбэн заһабарилха—юрэдөө ажал хүдэлмэриин гороо хэгдэхэл юм бэзэ... Найдамтай һайн хүнүүдээр хүдэлмэрилхэдэ, ажал урагшатай ябаха. Колхозой правлениин найдажа даалгаһан хамтын ажалай нэгэ һалбариие түрүү һайнаар ябуулхаһаа ондоо зорилго намда байхагүй» гэжэ зосоогоо бодон, «Знамя Ленина» колхозой Талын Булагай отарын ахалагша хонишон Даша Сангаев гэр тээшээ омогтойгоор алхалшоо һэн.

МОСКВАГАИ ОБЛАСТИИН КОЛОМНО ГОРОД. Коломенско В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ тепловоз бүтээлгын заводой гаргаһан шэнэ түхэлэй «ТГП-50» гэжэ тепловоз эндэ туршан үзэгдэжэ байнхай. Шэнэ машинада генераторшье, жүдхэлгын электродвигательшье байхагүй. Двигателиин хүсэн мөөрнүүдтэ гидротрансформатораар, карданна валаар дамжуулагдадаг юм. Энээнэй ашаар тепловоз бүхэнние бүтээхэдэ 15 тонно зэд алмагдаха байна. Энэ тепловоз 4.000 морнной хүсэтэй, час соо 140 километр хүрэтэр түргэнөөр ябадаг. Энэ хадаа пассажирска болон ашаанай поезднуудые шэрэхэ байна. Зураг дээрэ: шэнэ түхэлэй «ТГП-50» гэжэ тепловоз туршалгаһаа гараад байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Уран зохёолшодой съездые угтуулан

Дондок УЛЗЫТУЕВ

Эхэ тухай дуун

1.

Хабарай хагсуу һалхинда
Харахан нюдэнш уһатана.
Хаана холын хизаарта
Хайран гансаш хэбтэнэ.

Хайран гансаш нойрсоно
Харнин газарай хагдан дор.
Онон голоо шэбшэнэ
Одер мүрэнэй эрье дээр.

Одер мүрэнэй эрье дээр
Олон нүхэдэй дундахана
Дуулим сэнхир Буряадаа
Дурсан дурсан зүүдэлнэ.

Дурсан дурсан ябаал һэн
Дууша илдам шамайгаа.
Үгэлэн үгэлэн унаал һэн
Үлгытэйхэн хүбүүтээ.

2.

Намарай ольбоной унахада,
Наһанай ошоһонь элихэн байн.
Хилэн харахан һаншагташ
Хирмаг саһан унажал байн.

Хирмаг саһанай ороходо,
Хярын орой унирна.
Мүнхэ ногоон хасуури
Мүнгэн тооһоор яларна.

Мүнгэн тооһоор миралһан
Мүшэтэ замбиин майхан дор
Хотон тээшэнь шамдуулжа
Хонин һүрэгөө тууналши.

Хонин һүрэгөө тууналши,
Хорин жэлдэ тууналши.
Хонгор гансаа гээгээш һаа,
Хонгёо дуугаа дууланалши...

3.

Үбэлэй һүниин жабарта
Үргэһэн шинии хүрэдэггүй.
Олохон удаа үндыһыш
Орой хэншье мэдэдэггүй.

Орой хэншье мэдэдэггүй
Орой болотор тухашарһыш,
Хахад һүниин тэн багта
Хашаар сооһоо гарадагыш.

Хашаар сооһоо гарахадаш,
Харанхы даа, бүрэнхы.
Дороһоо һанаа алданаш,—
Дocoош жэгтэй — харанхы.

Досоош жэгтэй — харанхы
Домог болоод хүбүүндээ.
Тэмдэг һаянай бэшэгүй —
Тэрэнь баһал баруун тээ.

4.

«Баһал дайниинь болонгүй
Бараг нигээд байһай даа.
Баруун тэрэ Германиинь
Баһал түйтэй гайтай даа.

Баһал түйтэй гайтай даа.
Барһам яажаш ябагшаб.
Эсэгын үһөө нэхээб гээд
Элдэб тодхор бологшоб...

Элдэб тодхор болонгүй
Энхэ мэндэ бусаһай даа.
Гурбан жэлээ хүсөөжэ,
Гуламтаяа түлиһэй даа.

Гуламтаяа түлиһэй даа»,—
Гунигланаш гансааран.
Гурын арһаар хүбүүндээ
Гутал оёнош һамааран.

5.

Нажарай намжаа дулаанда,
Наранай гарахын урда тээ
Холбоо Сагаан Нуур тээшэ
Хонидоо туунаш урматай.

Хонидоо туунаш урматай,
Хотогор зээрдэш һайбарлаа.
— Холой, холой, — гэхэдэшни
Хоолойш ямар һайхам даа.

Хоолойш ямар һайхам даа,
Холоһоо шамай танидагби,
Илдам залууш ябахадаа,
Иимэл байгаа гэдэгби.

Иимэл байгаа гэдэгби,
Иимэл байха хэтэдээшье,
Иимэл дулаан охитойшье,
Иимэл халуун эхитэйшье...

Шухала хэрэгсэлэй эд бараан хомор

Манай Орлик тосхондо хэдэн зуун ажалшад, колхозниигууд, мүн ангуушад ажаһуудаг. Тэдэнние ажаһуудалайнь үдэр бүриин шухала хэрэгсэлээр эндэхи олохон магазинууд хангаха зэргэтэй юм. Теэд эдэ магазинуудтамнай һүүлэй үедэ эд бараан тон хомор асарагдана. Гадна элһэн саахар, кондитерска зүйлнүүд, ухибүүдэй гутал, хубсаһан, коньки, сана гэхэ мэтэ зүйлнүүдээр таһаралтагүй хангажа шаданагүй. Манай Аха нютагай олонхи ажалшад нүүдэл һуудалтай гээшэ. Тиимэ дээрэһээ мори унаагай тоног зэмсэгүүд, таха, дугааһаа эхилээд, мүн янза бүриин хуурай, бүлюунууд, һүхэнүүд хүрэтэрөө манай магазинуудта байха ёһотой аад, мүнөө дээрээ үгы. Энээн тушаа сельпогоймнай түрүүлэгшэ нүхэр И. Ц. Ирхеев анхаралаа табиха зэргэтэй.

Ш. Бамбалаев.

Ажалшадай бэшэгүү дһээ

Хэзээ заһаруулагдахаб?

Мал таргалуулжа гүрэндэ тушааха зорилготой шэнэ совхоз 1962 оной октябрь һарада Мухар-Шэбэрэй Нарһата нютагта эмхидхэгдэһэн юм. Шэнэ совхозой түб Нарһатада 20-ёод үрхэтэ айл бии. Тиишэ мүнөө зон олоороо зөөжэ байна.

Гэхэ зуура, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө (директорынь нүхэр Гармаев) анхарал бага хандуулагдана гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, хоёр жэлэй туршада хүдэлмэришэдтэ кино харуулагданагүй. Мүн газетэ, журналнуудые һарадаа нэгэ-хоёр асардаг юм.

П. Дамбаев,
Сутайн совхозой хүдэлмэришэн.

△□△

ЭДЭНЭРЭЙ ГОМДОХОНЬ ЗҮБ

Гушаад гаран жэл колхоздоо хүдэлөөд, үндэр наһатай болоһон үбгэ һамган хоёр—Цыбик, Балмасу Аюшеевтанние энэ зун Бэшүүрэй Ждановай нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд Юмсунов, Синицын гэгшэд «иигээд таанадтаа пенси һомолбобди, гэр байрыетнай һэльбэхэ, дулаалхабди» гэжэ баясуулаа, найдуулаа бэлэй. Теэд мүнөө болоходо, эдэ хүгшэд нэгэшье мүнгэ тэдхэмжэ колхозһоо абаадүй, хүлеэжэ һууһаар.

Б. Банзаракцаев.

Хүдөөгэй барилгануудые түргөөр аад, үнэгүйгөөр, шанартайгаар бүтээхэ

КПСС-эй XXII съезд, тэрэшэлэн партиин ЦК-гай мартын, ноябриин Пленум хүдөө ажахын, илангаяа мал ажалай продуктнуудай абалгые ойрын сагта эрид дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ хүдөөгэй ажалшадай үмэнэ табиһан байна. Энэ зорилго бэелүүлгэ гансахан малаа һайнаар харууһалгаар шиидхэгдэхэ бэшэ, үшөө колхоз, совхозуудта малай дулаан типовой байрануудые, үйлэдбэридэ болон малшадай ажаһуудалда хабаатай барилгануудые олоор, түргөөр бодхоохо хэрэгһээ ехээр дулдыдаха зэргэтэй.

Энээнние хараада абажа, хүдөөгэй барилга эрхилхэ тусхай эмхи зургаан болохо «Бурятцелинстрой» трест байгуулагдаһан байна. Тэрэнэй һалаанууд болохо барилга-хабсаралгын управленинүүд хүдөө аймагуудта эмхидхэгдэжэ, 1962 онһоо хүдэлжэ эхилһэн юм. Барилга-хабсаралгын управленинүүд хадаа колхоз, совхозуудай капитальна барилганuудые подрядна гуримаар хэхэ үүргэ бэедээ даажа абанхай.

Манай Хориин совхоз, колхозуудай үйлэдбэриин управлениин оршондо хоёр тиимэ СМУ-нууд байгуулагданхай, совхозуудаймнай барилга хэжэ байдаг. Зүгөөр эдэнэр һая бии болгогдоһон үшөөл залуухан предприятинууд тула дaa материально-техническэ үндэһэ һуури муутай, ажалай арга бодомжоор хүсэд хангагдаадүй байна. Тиигэбэшье бии байгаа хүсөөрөө, хэрбээ ажалаа зүбөөр эмхидхээд байбал, яһала ехэ юумэ бүтээжэ шадаха зэргэтэй гэжэ һанагдана. Сэхынь хэлэхэдэ, манай эндэхи СМУ-нууд үшөөл һанаһанда хүрэжэ хүдэлнэгүй гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Энээнние баримталхын түлөө иимэнүүд жэшээ харуулжа болоно. 1962 ондо манай управлениин ажахынуудта СМУ-нууд өөһэдынгөө хүсөөр 57 томо барилга бодхоохо байһан аад, харин 39 барилга (ехэ дутагдалнуудтайгаар) бүтээгээд, ашаглалгада үгэһэн байха юм. 360 тугалай багтаха 3 байра. 1350 үнеэнэй 6 байра, 2400 хониной 3 дал, гахайн 4 байра болон бусад баригдаха ёһотой юумэнүүд нёлондо баригдажа дүүрэнгүй, мүнөө жэлдэ баригдажа дууһагдаһаар үлэшоо. 56 квартиратай байрын 16 гэр, 12 комнатотай хамтын 7 байрын байшан малшадай ажаһуухын тула баригдаха байһан аад, баһал хооһон үгэ болоод һалашоо.

Анхан Ярууны аймагай ажахынуудые харюусажа байһан СМУ-1 (начальнигынь нүхэр Агаев) бүришье муугаар хүдэлөө. Тэрэ эмхи зургаанай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалгагүйгөөр хандадаг, ажалаа зүбөөр эмхидхэдэггүй байһан дээрэһээнь боложо, «Комсомольский» совхозой «Улаан малшан» гэжэ һууриндахи 120 тугалай багтаамжатай шэнэ байра үнеэдэй олоор түрэжэ эхилтэр дүүргэгдэжэ шададаагүй. Гахайн байрын цоол, клеткэнүүд баһал саг соогоо хэгдээгүй, тэрээнһээ боложо, тэндэхид түрэхэ гахайнуудаа хаанашье байлгаха мүрөө олоодүй байха юм.

Тус совхоздо СМУ-1 хадаа 320 һурагшадай һураха һургуулиин байшангай һуури табиһан аад, тэрэнээ орхижорхинхой. Мүн 50 үхибүүнэй һууритай саад барижа байтараа хаяжархиһоор дүрбэ һара болохонь. Эндэ дутуу баригдаһан үшөө нэгэ үнеэдэй байра бии. Байрын гэр, хамтын байра барилга баһал таһалдалда оронхой. Хэнэйшье мэдэһээр, «Комсомольский» совхоз шэнэ газарта эмхидхэгдэһэн шахуу ажахы һэн туладаа, байра байдалаар ехэл ядалдадаг, энээнһээ боложо хүдэлмэришэн үсөөнтэй байдаг ажахы бшуу. Эндэ хүдэлхөөр холоһоо ерэһэн механизаторнуудые, мэргэжэлтэд болон бусад хүдэлмэришэдые байлгаха газар үгы тооной. Иигэжэ эндэ ерэгшэд үни удаан тогтодоггүй байна.

Бүтээгдэһэн барилгын шанар ехэ муу байдаг. 1-дэхи СМУ-гай участогай мастер нүхэр Смолиной гэмээр «Комсомольский» совхозой «Улаан малшан» дээрэ баригдаһан тугалай байра техническэ талаараа тон буруугаар бодхоогдоһон. Тэрээнһээ болоxжо, досоонь мал бариханьшье аюултай. Үүдэнүүдынь хурганай багтахаар забһартай, хүсэд тааруулагдажа һуулгагдаагүй байгаа юм. Иимэ голодоһо гаргаһан гэмтэ нюурнууд мүнөө болотороо хэһээгдээгүй, харюусалгада хабаадуулагдаагүй байһаар.

Иисэнгын совхоздо барилгын хүдэлмэри мүн лэ хангалтагүйгөөр эрхилэгдэнэ. Участогай мастер нүхэр Филиппов даалгабарита түсэбөө баһал холо дүүргэнгүй үлэшоо. Шухала хэрэгтэй малай байранууд, байрын гэрнүүд түсэбэй ёһоор баригдахагүйһөө гадна, тон удаанаар, үнгэрхэдөө, 2-3 жэл соо бүтээгдэнэ. Хангалтагүй хүдэлмэреэ далдалха сэдьхэлтэйгээр, түсэбөө дүүргэһэн нэрэтэй болохын түлөө хүдэлмэри тушаан абаһан актнууд соогоо хээгүй юумэнүүдые нэмэжэ, үлүүсэ юумэ бэшэжэрхидэг, хуули ёһондо таарахагүй аашa гаргаһан бүдүүлиг ябадалые гүрэнэй банкын хүдэлмэрилэгшэд тодорхойлоо һэн. Гансахан Иисэнгын совхоздо барилгын хүдэлмэри хэхэдээ аяар 11 мянган түхэригэй хуурмаг наряд зохёоһон байгаа бшуу.

Барилга хүүлдэг ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдшье баһал харюусалгагүйгөөр энэ хэрэгтэ хандана ха юм даа. Хүдэлмэриин наряд нарин нягтаар шалгадаггүй, бүтээгдэһэн барилгые тушаажа абахадаа хайша хэрэгээр хандадаг, голодоһо гаргаха ябадалтай тэмсэдэггүй байна. Зарим ушарта худал хуурмаг саарһа зохёоходонь туһамаршашье болохо һэдэлгэ гаргадаг нүхэд дайралдадаг. Энээнтэй саашадаа эрид шууд тэмсэхэ уялгатайбди.

Манай управлениин колхоз, совхозуудай барилгануудые бүтээдэг барилга-хабсаралгын управленинүүд юундэ муугаар хүдэлнэ гээшэб гэһэн асуудалда тэндэхид хүдэлмэриин хүсөөр дуталданабди, барилгын материалнууд таһалдана гэһэн харюу үгэдэг. Зарим ушарта тэрэньшье зүйтэй байна. «Бурятцелинстрой» трест хэхэ хүдэлмэриинь хэмжээгээр эдэ предприятинуудта хүдэлмэришэдые хэрэгтэй соонь таһалжа үгэдэггүй, барилгын материал болон автотранспортаар гүйсэд хангадаггүй байха юм. Тиихэдэ тэрэнэй зүгһөө хиналта шалгалтын хүдэлмэри тон һулаар табигданхай.

Барилга хэхэдэ таарамжатай зохид сагта СМУ-нуудые мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдөөр хүсөөгөөгүй, харин сентябрь, октябрь болошоһон хойно Улаан-Үдын барилгын училищи дүүргэһэн олон залуушуул энээн уруу эльгээгдэһэн аад, үбэлэй эхеэр хүдэлмэреэ хаяад ябашоод һэн. Тиигээдшье тэдэнэй ажал муугаар эмхидхэгдээ, жаяг заршам һулатай, хүдэлмэриин дүй дүршэл багатайнууд байгаа. Тэрэнһээл боложо, зарим барилганууд шанар муутайгаар, техническэ талаараа алдуутайгаар хэгдэһэн гэжэ элирхэйлэгдэһэн.

Эдэ бүгэдэ дутагдалнуудые «Бурятцелинстрой» трест хуу мэдэжэ байгаад, барилга-хабсаралгынгаа управленинүүдтэ бодото туһаламжа үзүүлдэггүй байдагынь тон гэмшэлтэй. Хүдөөдэхи барилга эрхилдэг эмхи зургаануудай материально-техническэ үндэһэ һууриие бэхижүүлхэ, саг үргэлжын хүдэлмэриин хүсөөр бүридхэхэ гэһэн асуудал түрүүшын үедэ трестын хүтэлбэрилэгшэд шиидхэхэ ёһотой һэн гэжэ һанагдана. Тиихэ зуураа Иисэнгын, «Комсомольский» совхозуудай дэргэдэхи барилгын участогууд тушаа бүри онсо анхарал хандуулха зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта совхозууд болон колхозууд хадаа барилга-хабсаралгын управленинүүдтэ алибаа туһаламжа үзүүлхэ, хүдэлмэриинь түргэдхэхын тула хүнэй хүсөөр болон материалаар хангалсажа байгаа болболнь тон һайшаалтай һэн. Барилга тушаагаа һаналаа табидаг хүтэлбэрилэгшэдтэй ажахынуудта энэ шухала хэрэг эмхитэйгээр, үрэ дүн ехэтэйгээр ябуулагдадаг байна гэжэ тэмдэглэхээр.

Жэшээнь, Хэжэнгын совхоз (директор нүхэр Д. Д. Дугаров) СМУ-да ехэл туһалдаг юм. Тэрэнэйл ашаар 1962 оной барилгын түсэб 115 процентээр дүүргэгдэһэн, 1961 онойхитой сасуулбал, 2,4 дахин ехэ хэмжээтэй хүдэлмэри эндэ хэгдэһэн байна бшуу. Иимэ ехэ барилга бэшэ ямаршье совхоз үнгэрһэн жэлдэ бодхоогоогүй жэшээтэй. Саашадаа хэжэнгээрхинһээ жэшээ абажа, бусад ажахынууд али болохо туһаламжа барилга-хабсаралгын эмхи зургаануудта үзүүлжэ байдаг болохо бэзэ гэжэ хүсэгдэхэ байна.

Саашадаа «Бурятцелинстрой» трестын барилга-хабсаралгын управленинүүд барилга эрхилхэдээ хүдэлмэриин хүсэ, материальна арга боломжонуудаа элдэб олон объектнүүдтэ иишэ тиишэнь бага багаар сасангүй, шадаал һаа томо бригаданууд болгожо, шухала шухала ашаглалгада түргөөр орохо барилгануудта табидаг болохо ёһотой һэн гэжэ дурадхагдаха байна. Тиихэдэ ажахынууд барилгада һомологдоһон мүнгэн зөөриеэ бэлэн байлгаха, тэрэнэй хэмжээе ехэл болгохо гэжэ оролдохо уялгатай.

Барилга-хабсаралгын управленинүүдэй хүдэлмэридэхи горитойхон дутагдалнуудые сүм усадхажа, тэдэнэй ажал ябуулгада тодорхой туһаламжа саг үргэлжэ үзүүлжэ байдаг болохыень «Бурятцелинстрой» трестын урда эрилтэ табигдана. Тиигээдшье саашадаа анхаралаа һайнаар хандуулдаг болохо бэзэ гэжэ найдагдана.

К. Дагбаев,
Хориин совхоз, колхозуудай үйлэдбэриин управлениин начальнигай орлогшо.

... ОБЛАСТЬ. Бе... «Батумский» ... хабарай тарил... хойноһоо оло... эмхидхэгдээ. ...зниигууд-пенсио... инспектор... тэдэнэр тарил... техникые за... утэгжүүлгэ ...һоо ажаглан ... Элирүүлһэн ду... тухайгаа тэдэнэр ...ацида, колхо... мэдээсэдэг. ...нуудые зай... ябадаг байха юм. ... гарһаа): кол... инспектор, ком... Тарнавский кол... шалгалгын дүн... лаборантнууд О. Я. ... А. П. Артеменко ... байна.

...ай фотохронико.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1963 оной февралиин 12.

ВЛАДИМИРОВСКА ОБЛАСТЬ.

«Пионер» гэжэ госптицеплемзаводой худэлмэришэд үнгэрэгшэ жэлдэ үйлэдбэриин ехэ амжалта туйлаһан юм. Тэрэ ажахыда 11.700 мянган үндэгэ абаһан, тарялангай газарай 100 гектар бүридэ 78 центнер мяха, бусад газарайнгаа 100 гектар бүридэ 16,5 центнер мяха абаа юм.

Шубуушад долоон жэлэй табадахи жэлыешье муу бэшээр эхилээд байна. Январиин түрүүшын арбан хоног соо худалдаа наймаанай газарнуудта 300 мянган үндэгэн эльгээгдээ.

Энэ совхоздо түхэрөн жэл соогоо инкубациин аргаар дальбараануудые дэгжээдэг. Тиигэжэ шубуудайнгаа тоо толгой нилээд олошоруулна. 1962 ондо 670 мянган тахяагай, нугаһанай дальбараануудые түлжүүлһэн байна.

Үбэлдөө минеральна раствор соо шоройгүйгөөр ургуулһан ногоон тэжээлээр шубуудаа тэжээдэг. Совхозой ногоон тэжээл ургуулдаг цех үдэр бүри 330 килограмм ногоон тэжээл үгэжэ байдаг. Зураг дээрэ: ногоон тэжээл ургуулдаг цех соо.

ТАСС-ай фотохронико.

Хоккей

Шайбатай хоккей наадалгаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн мүрысөөнэй ээлжээтэ уулзалганууд үнгэргэгдөө. «Динамо» бүлгэмэй команда «Электромашина», «Локомотив II» командануудые шүүжэ, түрүүшын уулзалгаһаа шухала очконуудые абаа. Хойто үдэрынь «Локомотив1», «Молот» бүлгэмүүдэй хоккеистнууд техникэ һайнтайгаар наадажа, стадиондо сугларагшадые баясуулаа. Нааданай түрүүшын хахадта «Молот» бүлгэмэйхид талмайн эзэдтэ аяар табан шайба бэлэглэжэрхёо. Сэбэр һайханаар наададаг «Молот» командынхид нааданай хоёрдохи хахадһаа өөһэдынгөө талые хамгаалжа ороно. Теэд «Локомотивай» добтологшод хэдышье һайнаар наадаба, оролдобошье бираагүй. Эдэнэрэй уулзалга 5:3 тоотойгоор дүүрэжэ, «Молот» бүлгэмэй команда шүүһэн байгаа.

Ээлжээтэ уулзалгын болоходо «Локомотив I» бүлгэмэйхид өөһэдынгөө залуушуулай командые 14:4 тоотойгоор шүүжэрхео. «Электромашина» заводой команда «Локомотив II», «Молот» командануудта шүүгдэһэн байна. Тиихэдэ «Байкал» бүлгэмэйхид мүн лэ «Локомотив II», «Молот» командануудые шүүжэ, баһал урагшаа дабшаба.

Республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадионой талмай дээрэ «Динамо», «Локомотив I» командануud наадаа. Эндэ заводой шамбайшуул уулзалгаяа 6:2 тоотойгоор дүүргэе.

И. Мельников.

Буряад арадай баатар тухай ном

Олон жэлэй үнгэрһэн хойно Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай алдарта баатар, буряад арадай үнэн хүбүүн Гуржап Очировай шэн габьяа тухай элитэ болоһон байха юм. Фашистска булимтарагшадай Смоленскэ областиие эзэмдээд байхада Баргажанай Ярикта нютагай хүбүүн Очиров арадай үһөө абалгын отрядта орожо тулалдаһан байгаа. Дайнай улаан гал соогуур дайсантай тулалдахадаа тэрэ эрэлхэг зоригтой сэрэгшэ, шадамар эмхидхэгшэ байһан юм.

Гуржап Очиров партизанска бригадын командир болоһон байна. Бригадын дайшалхы алдарта хэрэг тухай Советскэ информационно бюрогой мэдээн дотор нэгэтэ бэшэ дурдагдаһан байгаа.

«Ажамидархые захирнаб» гэһэн Африкан Бальбуровай, Данри Хилтухинай повесть Буряадай номой хэблэл барлан гаргаба. Смоленскэ областьдо партизанска дайнай үедэ Гуржап Очировай баатаршалга тухай тэрэ ном дотор хэлэгдэнэ. Тус ном эхинһээ абаад эсэстээ хүрэтэрөө документальна баримтануудтай байха юм. Повесть дотор һанаанһаа абтажа бэшэгдэһэн зүйл юрэ үгы. Юуб гэхэдэ Гуржап Очировтай хамта ябаһан олохон партизангууд мүнөө Смоленскэ областиин заводууд болон колхозуудта хүдэлжэ байнад. Буряад арадай баатарлиг хүбүүн тухай үнэн бодото материал харуулһан ном зохёолгодонь тэдэнэр повестиин авторнуудта туһалһан байна.

О. Березков.

Архиин һогтуугай ааша

Архи уулга дайнһаа хойшо бүришье хэмһээ хэтэржэ байна гэлсэдэг. Урда тээнь багаханааршье архи уубал, нюураа хэхэ газараа оложо ядадаг, хүнэй урдаһаа амилхашье дурагүй ябагша бэлэй. Харин мүнөө зарим нэгэшүүл балга архи уубал бараг хүм гэжэ һанадаг, зуу, хоёр зуун грамм уубал—хахад литр уугааб гэжэ байжа һайрхаха, хүхихэшье заншалтайшуул бии байдаг.

Нэгэ юумэ асаруулхадаа гү, али юумэ худалдажа абахадаашье тэрэнээ «угаадаг» гурим бии болонхой. Нилээд томоотой хүн гэжэ һанахадаш, залуухан хүбүүнэй костюм гү, али нэгэ ондоошье юумэ худалдан абахадань, тэрэнээ «угаагыш» гэжэ байжа хальдадаг ушар үзэгдэдэг. Тиихэдэнь хахад литр гү, али литрээршье угаажархиха заримашуул бии байдаг.

2-3 жэлэй саана Загарайн аймагай Ехэ-Горхоной ой модоной участогта худэлдэг нэгэ хүбүүн хуушан мүнгөөр 800 түхэригэй костюм худалдажа абаад, тэрэнээ «угаажа» үшөө 300 түхэриг гаргашалһан юм гэлеэдэг.

Зуун граммайхиие эридэг хүнүүд томоотойшуулайшье дунда бии байдаг. Теэд, энэнь тон барга бүдүүлиг, эшхэбтэр ябадал болоно бэшэ аал. Архи гээшэ хэнэйшье мэдэһээр, бэедэ хоро хүргэдэг. Хото муутай болтохоһоо эхилээд, ондоо олон янзын хоро хэдэг бшуу. Урдань Хэжэнгэдэ хүн бэе бэеэ гэмтээлсэбэ гэжэ дуулдаагүй юм. Мүнөө дуулахадаш—архиин һогтуугаар сохилсоһон, гэр бүлэеэ шуууюулһан, машинаар мүргэлдэһэн, хүмэриһэн гэхэ мэтэ элдэб усалда ороһон ушар али олон үзэгдэдэг. Иимэ ябадалнуудые хаража, дуулажа байгаад, архияа татахагүй заримашуул үшөөл бии байһаар. Мүн эрэшүүлһээ дороор архи уудаг эхэнэрнүүдшье хаа-яа бии хаш. Үхибүүдээ зүбөөр хүмүүжүүлхын орондо тэдэнээ орхижорхёод архидадаг, хэрэлдэдэг эхэнэрнүүдшье бии байдаг. Иимэ муухай ааша гаргадаг архиншадтай хайра гамгүй шангаханаар тэмсэхээр болоо. Хэнэйшье мэдэһээр, архи гээшэ ажалдаашье, гэр бүлэдэшье сүйд ушаруулдагынь эли ха юм.

Ц. Токтохоев.

„Коммунизмын зам“ колхоздо

ЗАЛУУ ТУГАЛШАН

Колхозой Дүтэлүүрэй фермын тугалшадай дунда Василий Гармаев эгээн залуунь юм. Энэ нүхэрнай эрхим ажалайнгаа үрэ дүнгөөр коммунис ажалай ударник гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Мүнөө январь һарада гараһан арбан табан тугал даажа абаад, тэдэниие һайнаар түлжүүлжэ байнхай. Тугалнуудынь сүүдхэдээ 700 граммаар нэмэнэ.

БАНИТАЙ БОЛОБО

«Коммунизмын зам» колхозой гэшүүд энээнэй урда тээ өөһэдын банигүй байһан дээрэһээ Закаменск город ошохо баатай болодог һэн. Үнгэрһэн жэлдэ банитай боложо, колхозой гэшүүд амарба.

ТҮРЭЛХИДЭЙ СУГЛААН

Дүтэлүүрэй эхин һургуулида түрэлхидэй суглаан һаяхан болобо. Тэндэ һургуулиие даагша Софья Бальжинова, Любовь Татарникова гэгшэд үхибүүдые хүмүүжүүлхэ тухай асуудалаар лекци уншабад. Суглаан дээрэ түрэлхидэй зүгһөө Цырен Дулмаев үгэ хэлэхэ зуураа, һурагшадые бүлэ дотор яажа хүмүүжүүлхэ тухай хөөрэбэ.

Санжа Шагдуров.

△□△

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудта бага зэргээр саһан орохо. Зүүн зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улаан-Үдэ городто үглөөгүүр 19—21, үдэртөө 9—11 градус хүйтэн болохоор багсаагдана.

Февралиин 13—14-нэй үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэтэй байха, бага зэргэ саһан орохо. Баруун хойто зүгһөө һулаханаар һалхилха. Һүниндөө 20—25, үдэртөө 8—13 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Хилын саанаһ

Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэ бирман хэлэн дээрэ хэблэгдэбэ

РАНГУН, февралиин 9. (ТАСС). СЕПГ-гэй VI съезд дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгые «Восток» гэжэ хэблэл бирман хэлэн дээрэ тусхай ном болгожо барлан гаргаа.

«Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байял» гэһэн гаршагтайгаар тус ном хэблэгдэһэн байна.

Ирагай шэнэ правительство

ЛОНДОН, февралиин 9. (ТАСС). Багдадай радиогой мэдээсэлдэ үндэһэлэн, Рейтер агентство иигэжэ дамжуулна. Ирагай республикын президентээр Абдель Салям Мухаммед Ареф, премьер-министрээр бригадна генерал Ахмед Хассан эль-Бакр гэгшэдые «Ирагай революциин национальна совет» томилоо.

Ирагай шэнэ правительствые табан гүрэн мэдэрбэ

БЕЙРУТ, февралиин 9. (ТАСС). Багдадһаа абтаһан мэдээнэй ёһоор Ирагтахи шэнэ засаг түрые табан орон, нэрлэбэл: Арабуудай Нэгэдэмэл Республика, Йемен, Алжир, Сири болон Кувейт мэдэрһэн байна.

Касемые буудажа алаһан тухай Багдадай радио мэдээсэнэ

БЕЙРУТ, февралиин 9. (ТАСС). Ирагай урдын премьер-министр Абдель Керим Касемые, тэрээндэ дүтэ байдаг гурбан хүдэлмэрилэгшэдые, тэрэ тоодо арадай сүүдэй түрүүлэгшэ полковник Махдауи гэгшые буудан алаһан тухай мэдээсэлые Багдадай радио дамжуулаа.

Касемэй штаб-квартира Багдадта оборонын министерствын байшан соо байдаг байгаа. Энэ байшангые үсэгэлдэр бомбодоходонь бүтэн үлэһэн Касем энэ үглөөгүүр сэрэгэй сүүдэй үмэнэ зогсоо. Сэрэгэй сүүд тэрэниие саазалан алаха гэжэ шиидхэһэн байна. Энэ шиидхэбэринь 13 час 30 минутада дүүргэлтэ болгогдоо.

Энэ мэдээсэл коммюнике шэнги түхэлтэйгөөр дамжуулагдаа. Тэрээндэ Багдадай сэрэгэй шэнэ генерал-губернатор гар табиһан байна.

Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхын тулада

БЕРЛИН. (ТАСС). СЕПГ-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ульбрихт ГДР-эй телевиденеэр үгэ хэлэжэ, Баруун Германиин хүн зондо хандаа. Баруун Берлинтэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхые, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байлгые бодото хэмжээ ябуулгануудаар батадхахые ГДР-эй ехээр хүсэдэг байһан тухай тэрэ онсолон тэмдэглэбэ. Ухаан бодолдо, һайн һайхан сэдьхэлдэ үндэһэлэн ГДР Баруун Берлин хоёрой хоорондохи харилсаа заһаруулан гуримшуулха тухай договор баталхаар бидэнэр бэлэн байнабди гээд В. Ульбрихт мэдүүлэө. Иимэ договор баталхын тулада ГДР хэдэн эрилтэнүүдые, жэшээлхэдэ, Баруун Берлинэй зүгһөө хэгдэдэг һүйдхэлтэ ябуулгануудые зогсоолгодо хамаатай эрилтэнүүдые табина гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

ГДР-тэй харилсаагаа һайжаруулаад байгаа гээшэ һаа, Баруун Берлин хадаа Германиин хоёр гүрэнэй хоорондо һайн харилсаа тогтоохо талаар жэшээ харуулха байгаа. Энэ хадаа Баруун Берлинэй хүн зоной аша туһада, Германиин ерээдүйн аша туһада тааралдаха байна гээд В. Ульбрихт онсолон тэмдэглэһэн байна.

ГДР Баруун Берлин хоёрой хоорондохи харилсаа һайжаруулха хэрэгтэ бонниско правительство эсэргүүсэнэ. Юуб гэхэдэ, Бонн Париж Мадрид гурбанай хоорондохи холбооной сэрэгэй түрүү пост болгон Баруун Берлиниие хэрэглэхэ гэжэ оролдоно гээд Ульбрихт хэлээ.

Бонн Париж хоёрой хоорондо баталагдаһан хэлсээндэ Баруун Берлиниие хамааруулсаһан ушар зорюута хорото ааша гаргаһан ябадал болоно гэжэ ГДР болон Советскэ Союз тоолоно гээд Ульбрихт мэдүүлээ.

Германитай эбэй договор баталха, Баруун Берлиниие амгалан ёһоной, бэеэ абанги, өөрын мэдэлтэй город болгохо гээшэ Баруун Берлинэй хүн зоной аша туһада таараладаха байгаа гээд В. Ульбрихт онсолон тэмдэглэһэн байна.

Ирагтахи байдал

ПАРИЖ, февралиин 9. (ТАСС). Аюулгүйе сахиха албанай хүдэлмэрилэгшэдые өөһэдынгөө частьнуудта дары бусахые уряалан полициин онсо отрядуудай командовани хандаа. Энэ хандалгыень Багдадай радио дамжуулаа гэжэ Франс Пресс агентство мэдээсэнэ.

Национальна гвардида һайн дуратаниие элсүүлэн абаха пунктнуудые национальна гвардиин командовани нээгээ гэжэ радио мүн лэ мэдээсэнэ.

ЛОНДОН, февралиин 9. (ТАСС). Урдын правительствын байхада сэрэгэй албанһаа табигдаһан 24 офицерэй армида дахин орохо болоһон тухай декрет гаргагдаа гэжэ Багдадай радио мэдээсээ гээд Рейтер агентство дамжуулна.

Ирагай хилэнүүд дээрэ

ЛОНДОН, февралиин 9. (ТАСС). Правительствын гэшүүдтэй хаан Хусейнэй үсэгэлдэр зүблөө хэһэнэй һүүлээр Иорданиин арми зэһэнги бэлэн болгогдоо гээд Рейтер агентствын корреспондент Амманһаа мэдээсэнэ.

ПАРИЖ, февралиин 9. (ТАСС). Ирагта гүрэнэй урбалтын болоһоной һүүлээр, һэргылхэ зорилгоор Сириин аэродромуудаар дамжуулан пассажирнуудые шэрэлгэ болюулагдаа гээд Франс Пресс агентствын корреспондент Дамаскһаа мэдээсэнэ.

МНР-эй ... Ехэ Хурал... хааг...

УЛААН-БААТАР, ... (ТАСС). МНР-эй ... лай 4-дэхи сесси ... дэлмэрээ дүүргөө.

МНР-эй арадай ... культурые 1963 ... сэбые, республи... бюджедые сесси ... дотор малай то... жэлдэ 1962 оно... 4,2 процентээр н... лион толгой болго... бөөр хараалагдаа... тиин бүхы про... 1963 ондо урда ... суулбал 12,6 проц... хо байна.

Ажабайдалтай ... боо барисаа бэхиж... дотор арадай гэгэ... шадань хүгжөө... Арадай Ехэ Хурала... лэ баталаа.

Сесси хадаа 196... нэгэнһээ МНР-эй ... кодексые хүсэндэ... тогтоогоо, 3-дахи ... синүүдэй хоорондо ... Ехэ Хуралай Прези... Указуудые баталаа.

Японой предпрятинуудай хүдэлмэришэд өө... түлөө эээд баяшуултаяа тэмсэнэ. «Ямато Электрик... хүдэлмэришэдые ажалһаань оло олоор гаргана. Зү... хуули бусын ябуулгые буруушаа һанай тэмдэг бол... хүн забастовко хэжэ байнхай. Забастовко хэгшэд... тохёолдоно. Зүгөөр тэдэндэ барайгар үгэжэ таря... Зураг дээрэ: Акита тосхоной тарлашад забастовко... хүдэлмэришэдтэ барайгар асаржа үгөөд байна.

Джапан Прессэй...

Канадада политикын талаар бэрхэшээл тохёо...

Холбоото Штадуудай болон тэрэнэй хойто талын хүршын хоорондо гараһан ехэ арсалдаанһаа уламжалан, Канадада политикын талаар бэрхэшээл дахяад тохёолдобо. Дифенбейкерэй правительствада общинануудай палата этигэл найдабари үзүүлхэһээ арсаа, парламент тараагдаа. Парламентын шэнэ һунгалта апрелиин 8-да болохоор тодорхойлогдоо.

Дүү ханиингаа дотоодын хэрэгүүдтэ Вашингтоной ублигүйгөөр хамааралсадаг болоһонһоо шалтагаалан, политикын талаар бэрхэтэй хэсүү байдал тохёолдоо. Удаан хагай турша соо доохонуур хэлсээнэй болоһоной, мүн хоёр ороной түлөөлэгшэдэй арсалдаһанай эсэстэ, США-гай гүрэнэй департамент хадаа Америкын ядерна һомо абажа зэбсэгжэлгэдээ хэрэглэхыень баадхахын тулада Оттавада сэхэ баалалта хэхэ гэжэ шиидэһэн байгаа. Гадаадын политическэ асуудалнуудаар Канадын парламентда үгэ хэлэлгын боложо байхада, премьер-министр Дифенбейкертэ сэхэ нүлөөлхэ һанаашалгатайгаар энэ баалалта сэхэ руунь, бүдүүлигээр хэгдэһэн байгаа. Ядерна зэбсэг хорихо гэһэн һанал бодолой орон дотороо ехээр гарадаг болоһые хараада абаһан дээрэлээ премьер-министр маргажа ороһон, Америкын баалалтые үгэ дууламгайгаар хүлеэн абахаһаа зүрхэсэһэн байха юм. «Хэрбээ Дифенбейкер Америкын ядерна һомонуудые хүлеэн абаа һаа, Америкын хиналтада орохые зүбшөөхэ баатай болохо байна...» гээд Англиин «Йоркшир пост» газетэ бэшэһэн байна.

Канадада Вашингтоной баалалта хэжэ ороһониинь НАТО-гой ядерна хүсэнүүдые байгуулха Америкын бүри үргэн программатай холбоотой юм. Энэ программа дурсагдаһан зэрхэг түримхэй бүлэглэл дотор һүүлэй үедэ бүри ехэ зүрилдөө үүсхээ. Канадын правительствын маргалгые болюулха һэдэлгэ хэхэ зорилгоор НАТО-гой Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагша байһан генерал Норстэд үнгэрэгшэ һарада Оттава ошоһон байгаа. Тэрэ хадаа оппозиционно либеральна партиин ударидагша Пирсонһээ гадна, мүн зонхилхы прогрессивно-консервативна партиин хэдэ хэдэн ажал ябуулагшадай, тэрэ тоодо национальна оборонын министр Харкнессай зүгһөө дэмжэгдээ. Дифенбейкерэй «шууд сэхэ бэшэ» политикада эсэргүүсэһэн тэмдэг болгон энэ министр тушаалһаа буугаа. Харкнессай тушаалһаа буулга Дифенбейкерэй правительствые задагайруулан һалгааха хэрэгтэнь парламентдахи оппозиционно хүсэнүүдтэ туһалһан байха юм.

Канадада боложо байһан ушарта Америкын хэблэлэй ямараар хандадаг байһанһаа хаража үзэхэдэ, Канадада бүри үгэ дууламгай правительство байгуулхые Вашингтон хүсэнэ гэжэ яһала ойлгохоор болоно. «Общинануудай палатын тараагдаһанай һүүлээр һунгалтын болоходо, шэнээр байгуулагдаха правительствые либералнуудай удмарша Лестер Пирсон толгойлхо гэжэ тоолодог байна. Америкын ядерна зэбсэг Канада удааруулангүй хүлеэн абаха ёһотой гэжэ Пирсон хэлэдэг юм» гээд ЮПИ агентство сэхэ руунь мэдүүлнэ. Гэбэшье энэ бодомжонь буруу һүрэжэ магад. Юуб гэхэдэ, Америкэдэ дурагүйтэдэг һанал бодол Канадада һуларнагүй. Харин Канадын дотоодын хэрэгүүдтэ США-гай хамааралсаһан һүүлшын ушар иимэ һанал бодолые эли бодо шангадхаа.

Вашингтоной иимэ шууяатайгаар хамааралсаһанай һүүлээр, мүнөө Канадада бэрхэтэйхэн оршон байдал тохёолдоо, тиимэһээ тон һэримжэтэй наринаар ябуулга хэхэ шухала болоно гэжэ США-гай зонхилогшод ойлгоно гээшэ ха.

«Ороноо хамгаалгын талаар Дифенбейкерэйхи шэнги политикые Канадын шэнэ правительствын бэелүүлхэ болоо һаань, Америкын ударидагшадта тиимэшье ехэ таарамжатай байхагүй. Гэбэшье Канадада апрелиин 8-да болохоор хараалагдаһан һунгалтада Кеннедиин нүлөө үзүүлхэ һэдэлгэ хээ һаань, тэрээнһээ уламжалан гараха буруушаалганууд Вашингтон «хамааралсана» гэжэ Дифенбейкерэй хэһэн зэмэлэлгэтэй сасуулхын аргагүй ехэ байха» гэжэ АП агентствын шэнжэлэгшэ Хайтауэр бэшэнэ.

Канада США хоёрой хоорондохи харилсаанай муудаһанай шалтагаан гэхэдэ, хамагай түрүүндэ Америкын капиталистнууд Кана... кын бүхы шу... һалбаринуудые ... гарта абажал ... баримтые хараа... дадахи США-гай ... хэмжээн мүнөө ... хэли Латиин Аме... гай оруулһан бү... риин юрэнхы хэ... нээн болоно. Ка... болон рудагай ... США һүүлшын ... жэлэй турша со... надаг боложо ш... Канадын промы... хи капиталай ... Америкын хуби...

Мүн дотоодын ... шээлнүүдһээ ул... нададахи оршон... тэй хэсүү болон... номико нэгэ хэм... хой гэхэдэ бол... мышленна ү... удаанаар урган... гүйшүүлэй тоо ... Канадада хүдэ... 1962 оной тэн... лагдаха гэжэ ... гуулиин кампан... хүрэхэгүй саг үн... бейкер канады... дуулһан байгаа. ... дэлмэригүйшүүл... раа. Бүхы хүдэл... процентнь мүнөө ... Февраль, март ... дэнэй тоо 9 про... жэ мэргэжэлтэ...

Эдэ бүгэдэ А... полинуудай эко... лон политическ... дэмжэхэ полити... да США-гай ба... зэбсэг угаа ех... түхеэрэлгэтэй н... байна. Энэ та... шэглэлэй панха... һые һүүлэй үедэ... гэршэлэн харуу...

Редактор
Ц. Ц. ...

Энэниие дуулаа һэн гүт?

Летаргическа нойр

Юрэ бусын энэ нойр үни сагһаа хойшо хүнүүдые ехээр һонирхуулдаг, шажан мүргэлэй талааршье һэжэг түрүүлдэг байха юм. Гайхахашье юумэ үгы. Летаргическа нойрто дайрагдаһан хүн заримдаа үхэһэн хүн шэнги байдаг. Юуб гэхэдэ, оройдоо хүдэлдэггүй, амилдагшьегүй шахуу хэбтэдэг. Тиимэ нойрые худал үхэл гэжэ дэмы нэрлээгүй байха.

Революциин урда тээ России психиатричесна эмнэлгын газарнуудай нэгэндэ В. Качалкин гэжэ хүн олон жэл соо унтажа хэбтээ. Тэрэ XIX зуун жэлэй эсэстэ унтаад, 1918 оной урдахана һэриһэн байна. Һэрихынгээ урда тээ нойрынь дадхан намдажа эхилээ. Качалкин һүниин харанхыда, абяа шэмээнэй намдууда һэрээ. Юумэнэй абяа абаи сасуугаа залд гэжэ дахин бүхэ гэгшээр унташоо. Удаань үдэр һэридэг болоо. 1918 ондо манай гайхамшаг физиолог И. П. Павлов Качалкинтай ехэ хөөрэлдөө хээ. Удаан унтагша хүн тухай тэрэ иигэжэ бэшээ: «...22 жэл соо больницада үхэһэн бэе шэнгеэр хэбтэһэн 60 наһатай эрэ хүн. Энэ хүн заашье хүдэлөөгүй, нэгэшье үгэ хэлэнгүй хэбтээ... 60 наһа хүрэхэ ойротоходоо һүүлшын жэлнүүдтэнь һулагүй хүдэлдэг болоо. Мүнөө хэбтэриһээ бодоно.., олон үгэтэй, ухаа һайнтай... Унтажа байһан үеынгөө байдал тухай хөөрэхэдөө иигэжэ хэлэнэ: хажуудаа юунэй боложо байһаниие дууһынь мэдэжэ хэбтээ. Гэбэшье һаа бэень яахын аргагүй хүндэ байжа, заримдаа амилханшье түбэгтэй байһан байна. Тэрээн дээрэһээ боложо тэрэ хүдэлөө, эдеэлээ, дуугараагүй».

Иимэ гайхалтай нойрой шалтагаан юун болоно гээшэб?

Хүн унтахадаа хайшан гэдэгыень һайса мэдэнэбди. Манай бүхы сэдьхэл һанаае ууараг толгой эрхилдэг. Тодорхойлон хэлэхэдэ, уураг толгойн хахадай дээдэ талын хальһан болоно. Тэрэ хадаа олон тоото мэдэрэлэй клеткэһээ бүридэһэн уураг толгойн нимгэхэн үетэй тусхай бодос юм. Хүнэй һэрюун һэргэлэн байхада тэрэ илеткэ ехээр хүдэлмэрилдэг. Гээшье һаа тэрэ клеткэ амарха ёһотой. Нойр гээшэ уураг толгойн хальһанай амарха амаралтань болоно. Тиигэжэ амархадань ехэнхи мэдэрэлэйнь клеткэнүүд хүдэлмэрэз зогсоодог байна.

Эсэһэн зарим клеткэнүүдэй гү, али бүлэг клеткынгээ «амаржа» байхадань хүн унтадаггүй. Нойрые һаатуулжа байһан һаатабариин аажамханаар олонхи клеткэнүүдые амаруулжа эхилхэдэнь хүн нойроо хүрэ хүрэһөөр унташадаг. Мэдэрэлэй клеткэнүүдэй олоороо амарха тума хүн бүри бүхөөр унтадаг байна.

Юрын нойр 8—10 час соо үргэлжэлдэг. Гэбэшье мэдэрэлэй гол системын бага зэргэ үбшэлөөд байхада, уураг толгойн шархатахада, мүн һанаа сэдьхэлэй шанга үбшэндэ дайрагдахада, тэрэнэй һүүлээр уураг толгойн хальһанай клеткэнүүд ехээр эсэжэ, удаанаар амарха амаралта хэрэглэдэг байха юм. Тэдэ клеткэнүүд удаан саг соо хүдэлмэрээ зогсоодог. И. П. Павлов клеткын тиимэ һаатабариие хамгаалалгын һаатабари гэжэ нэрлэһэн байха юм.

Энэ тиигээд байхада удаан саг соо унтаха летарги үбшэн ерэдэг гээшэ. Иимэ үбшэн заримдаа тиимэ ехэ бүхөөршье нойр хүргэдэггүй.

Хүнүүдэй удаан саг соо бүхэ нойроор унтаһан тухай хэды домог туужа хэлсэдэг гээшэб. Хүнүүдэй летаргическа бүхэ нойроор унташоохадань врачнар тэрэ хүн үхэшөө гү, али унтажа байна гү гэжэ тодорхойлжо шадаха.

(Хүдөө ажахын календарьһаа).

Манай адрес, телефо...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Лен...
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора—46-32, зам. реда... ответ. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни —24-74, сельского хозяйства, советского строитель... ры—47-59, промышленности, транспорта, инфор... литературы и искусства—34-05, писем и рабсель... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгал...
Для междугородных переговоров — 16.
Гор. Улан-Удэ, типография Министерст... Бурятской АССР.

Н00348.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур
1963 оной февралиин 12.